

Cena 40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

100 let od vydání prvního knihovního zákona v Československu

5

2019

ročník 71

100 LET PEDAGOGICKÉ KNIHOVNY J. A. KOMENSKÉHO

Osudy Národní pedagogické knihovny

Centrum pro školní knihovny

Sukova studijní knihovna

- Webarchiv jako paměť českého internetu
- Besedy pro děti ze školek v Husově knihovně Říčany
- Stáže v zahraničních knihovnách – Nizozemsko
- Knihovnická legislativa s parlamentní dimenzí
- Ex libris knihovníků z Olomouckého kraje

PRVNÍ KNIHOVNÍ ZÁKON – 100 LET

Olomoucký kraj

- veřejné knihovnictví v Olomouci
- z historie české a německé knihovny v Šumperku
- Městská knihovna Litovel

Vydátný pramen studia pedagogiky teoretické i praktické s. 163–164
Interiér čtenářského patra Národní pedagogické knihovny
J. A. Komenského...

→
...a nový sklad knih
Foto: archiv NPKK

Nizozemsko
s. 174–176

← **Dětské oddělení
v ústřední půjčovně Městské knihovny
v Amsterdamu se líbí dětem i dospělým**

**Univerzita v Utrechtu – studovna
v bývalé kapli v Knihovně Binnenstad** ↓

Foto: Klára Rösslerová

Cesty uskutečněné a cesty virtuální s. 196–198
↑ **Seminář o čtenářské gramotnosti vedený K. Smolíkovou
v Městské knihovně Zábřeh v únoru 2019**
Foto: archiv J. W. Procházky a K. Smolíkové

Téma – 100 let Pedagogické knihovny J. A. Komenského

- 163** Vydátný pramen studia pedagogiky teoretické i praktické | Markéta Hlasivcová
165 Centrum pro školní knihovny | Edita Vaníčková Makosová
167 Sukova studijní knihovna literatury pro mládež | Pavla Veškrnová
169 Osobnosti spojené s historií Pedagogické knihovny J. A. Komenského | Marcela Petrovičová

Využití nových technologií

- 171** Webarchív jako paměť českého internetu | Marie Haškovcová, Monika Holoubková
174 Stáže v zahraničí Nizozemsko | Jan Kamenický

Péče o knihovní fondy

- 177** Průzkum fyzického stavu knihovních fondů | Petra Vávrová
180 Knihovnická legislativa s parlamentní dimenzí
(100 let od přijetí prvního knihovního zákona) | Igor Václavík

- 184** Inspirace Besedy pro děti v knihovně | Jana Svobodová
186 Události Anкета SUK – Čteme všichni 2018 | –JaC–

Knihovníci a ex libris

- 187** Knihovníci a ex libris (2. část) – Olomoucký kraj | Květa Cempírková

První knihovní zákon – 100 let

- 188** Veřejné knihovnictví v Olomouci | Lenka Prucková, Zuzana Snopková
191 Z historie české a německé knihovny v meziválečném Šumperku
| Michaela Kollerová

- 193** Knihovna v „Hanáckých Benátkách“ | Lenka Fišrová

**Knihovnický cestopis aneb Walkerovi
na cestách po knihovnách (5. část)**

- 196** Cesty uskutečněné a cesty virtuální
| Jiří W. Procházka a Klára Smolíková

- 199** Ze světa | Roman Giebisch

- 200** Literární výročí Červen | Milan Valden

Popisky k titulní straně obálky:

- 1** Čítárna dnešní Knihovny města Olomouce
v Salmově paláci v roce 1926
(vchod z ulice 28. října)
2 Knihovna sídlila v letech 1920–1947
v přízemí Salmova paláce na Horním náměstí
3 Knihovna sídlí od roku 1947 v budově
bývalého hejtmanství na nám. Republiky
(stav z roku 1970)

Foto: archiv KMO

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <http://ctenar.svkkk.cz>

CONTENTS

- Topic – Comenius Pedagogical Library centenary**
163 An abundant resource for studying theoretical and practical pedagogy | *Markéta Hlasivcová*
165 School Libraries Centre | *Edita Vaníčková Makosová*
167 Suk's youth literature study library | *Pavla Veškrnová*
169 Figures associated with the history of the Comenius Pedagogical Library | *Marcela Petrovičová*
Utilizing new technologies
171 The Web Archive as the Czech internet's memory | *Marie Haškovcová, Monika Holoubková*
Educational trips abroad
174 Holland | *Jan Kamenický*
Conserving library collections
177 Research into the physical state of book collections | *Petra Vávrová*
180 Library legislation with a parliamentary dimension (centenary of the passage of the first Libraries Act) | *Igor Václavík*
Inspiration
184 Library forums for children | *Jana Svobodová*
Events
186 Opinion poll SUK – We all read 2018 | –JaC–
187 Librarians and ex libris
Librarians and ex libris / 2 – Olomouc region | *Květa Cempírková*
First Libraries Act – Centenary
188 Public librarianship in Olomouc | *Lenka Prucková, Zuzana Snopková*
191 From the history of the Czech and German library in interwar Šumperk | *Michaela Kollerová*
193 The library in the "Haná Venice" | *Lenka Fišrová*
Libraries travelogue: Walkers' travels around libraries (Part 5)
196 Trips undertaken and virtual trips
| *Jiří W. Procházka and Klára Smolíková*
199 From around the World | *Roman Giebisch*
200 Literary anniversaries June | *Milan Valden*

INHALT

- Topic – 100 Jahre der pädagogischen Bibliothek von J. A. Komenský**
163 Eine ergiebige Studienquelle der theoretischen und praktischen Pädagogik | *Markéta Hlasivcová*
165 Ein Zentrum für Schulbibliotheken | *Edita Vaníčková Makosová*
167 Suk's Studienbibliothek für Jugend | *Pavla Veškrnová*
169 Persönlichkeiten verbunden mit der Geschichte der pädagogischen Bibliothek von J. A. Komenský | *Marcela Petrovičová*
Benutzung der neuen Technologien
171 Webarchiv als das tschechische Internetgedächtnis | *Marie Haškovcová, Monika Holoubková*
Studienaufenthalt im Ausland
174 Niederlande | *Jan Kamenický*
Pflege um die Bibliotheksfonds
177 Untersuchung der Bibliotheksfondsstatus | *Petra Vávrová*
180 Bibliothekarische Legislative mit der parlamentarischen Dimension (100 Jahre seit der Annahme des ersten Buchgesetzes) | *Igor Václavík*
Inspiration
184 Buchgesprächen mit Kindern in der Bibliothek | *Jana Svobodová*
Ereignisse
186 Umfrage SUK – Wir alle lesen 2018 | –JaC–
Bibliothekaren und Exlibris
187 Bibliothekaren und Exlibris / 2 – Olmützer Region | *Květa Cempírková*
Das erste Buchgesetz – 100 Jahre
188 Öffentliche Bibliotheken im olmützer Region | *Lenka Prucková, Zuzana Snopková*
191 Geschichte der tschechischen und deutschen Bibliothek in Zwischenkrieges Šumperk | *Michaela Kollerová*
193 Die Bibliothek in „Hanácké Benátky“ | *Lenka Fišrová*
Ein bibliothekarischer Reisebericht oder Walkers auf Reisen um Bibliotheken (5. Teil)
196 Wirkliche und virtuelle Reisen | *Jiří W. Procházka und Klára Smolíková*
199 Aus der Welt | *Roman Giebisch*
200 Literarische Jahrestage Juni | *Milan Valden*

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, patrně se mnou budete souhlasit, že situace našeho školství není příliš růžová. Přesto bych řekla, že některé pedagogické instituce dlouhodobě dobře fungovaly a fungují. Jednou z nich je i dnešní Pedagogické muzeum a pedagogická knihovna J. A. Komenského. Tato přední pedagogická knihovna České republiky vznikla v roce 1919, tedy záhy po vzniku samostatného Československého státu, s cílem přispívat ke studiu pedagogiky a československého školství. Letos v květnu slaví již sté výročí založení a patří jí téma květnového čísla *Čtenáře* i gratulace naší redakce.

Od počátku nese knihovna, která dnes sídlí v Jeruzalémské ulici v Praze, jméno českého filozofa, spisovatele a pedagoga Jana Amose Komenského. Tento myslitel kladl důraz na vzdělávání, v knihách viděl velké bohatství a považoval (jak uvádí ve *Velké didaktice*) za důležité: *...hledat a nacházet způsob, který by umožnil, aby učitelé méně učili, žáci se však více naučili...* Kvalitní ústřední pedagogická knihovna i knihovny (nejen) školní k tomu mohou nemalou měrou napomoci. Dočtete se o historii a současnosti Pedagogické knihovny, jejím významu, ale také o osobnostech, které jsou s ní spojeny, podíváte se blíže na její součást – Sukovu studijní knihovnu literatury pro mládež. V příspěvku věnovaném knihovně školní je popsán projekt *Centrum pro školní knihovny*, který si klade za cíl přetvořit tyto knihovny ve skutečná studijní a informační centra škol.

„Stovku“ slaví i česká knihovnická legislativa. Článek dokumentující cestu všech tří dosavadních knihovnických zákonů ke schválení a realizaci poskytuje zajímavé srovnání, které odráží jednotlivá historická období, kdy legislativa vznikala. Související rubrika o prvním knihovnickém zákonu představí tentokrát texty i fotografiemi minulost veřejného knihovnictví v Olomouci a Olomouckém kraji. Stejný kraj procestujete s autory rubriky *Knihovnický místopis* a z Olomoucka jsou tentokrát i knihovnická ex libris. Z Čech vytáhneme paty v dalším díle seriálu o zahraničních stážích, který je věnovaný nizozemským knihovně, i v pravidelné rubrice Romana Giebische.

Pedagog Komenský hovořil o kvalitních knihách jako o vytěženém zlatu, o hodnotě potřebné ke každodennímu využití. Ať vám takové knihy nikdy na nočním stolku nechybí, za redakci přeje

PAVLA VLKOVÁ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávkový na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641,
272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: Mgr. Ivona Kasalická (předsedkyně),
Mgr. Svatomíra Fojtová, Mgr. Zlata Houšková,
Mgr. Martina Košanová, Miloš Linc,
Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D., PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10,
199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
SEND Předplatné spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77,
hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice,
tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ s. r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvem poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojičíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
fax: 00421-02 49 111 209,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 €
(dvojičíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 13. 5. 2019.

Číslo vyšlo 20. 5. 2019.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Vydatný pramen studia pedagogiky teoretické i praktické

Snahy vytvořit samostatnou ústřední pedagogickou knihovnu se objevovaly již na začátku 20. století, např. v kulturním programu českého učitelstva na 11. valném sjezdu v Praze v roce 1911. Vlastní zahájení činnosti knihovny je spjato se vznikem československého státu. Pedagogická knihovna J. A. Komenského vznikla 1. května 1919 jako součást Československého pedagogického ústavu J. A. Komenského z iniciativy univerzitních profesorů pedagogiky na Univerzitě Karlově Františka Drtiny a Otakara Kádnera.

→ Zakladatelé pedagogické knihovny ji začínali budovat ve dvou místnostech v Rohanském paláci. Těžko si mohli představit, že jednou bude disponovat fondem více než půl milionu svazků v moderně vybavených prostorách, o výpočetní technice ani nemluvě.

Zakladatelé Československého pedagogického ústavu J. A. Komenského

ZAČÁTKY

Profesor Kádner se postavil do čela ústavu jako jeho první ředitel. Ústav tvořily tři rovnocenné složky: pedagogické muzeum, pedagogická knihovna a čítárna. Tehdejší hlavním úkolem knihovny bylo *přispívat ke studiu pedagogiky a československého školství, zejména se zřetelem ke školské reformě*. Prvním pražským sídlem této instituce byl Rohanský palác na Malé Straně. Ředitelem knihovny a zpočátku i jejím jediným zaměstnancem se stal Jan Mauer, odborný učitel, který pod ideovým vedením Otakara Kádnera řídil knihovnu až do své smrti v roce 1937. Již v srpnu 1919 byl ale ústav společně s knihovnou přestěhován do Letenské ulice č. 5 (bývalý Thurn-Taxisův palác), kde byly knihovně a jejím zaměstnancům vyhrazeny dvě místnosti.

Základem knihovního fondu se staly dary institucí (především Společnosti Pedagogického muzea Komenského) i jednotlivců. Profesor Kádner věnoval velkou pozornost nákupu soudobé moderní pedagogické literatury zabývající se problematikou školských reforem a dalšími aktuálními otázkami výchovy a vzdělávání. Počet knihovnických svazků v roce 1924 činil již 17 199.

Knihovna se v těchto letech začala soustřeďovat na činnost zaměřenou na širší odbornou pedagogickou veřejnost, preferovala publikace, které přinášely nové pojetí výchovy a vzdělávání a poskytovala další cenné služby svým uživatelům, např. tematické rešerše, což bylo tehdy velmi pokrokové.

V roce 1925 výnosem Ministerstva školství a národní osvěty (MŠANO) byl zrušen Československý pedagogický ústav J. A. Komenského a zároveň jím byla zřízena Pedagogická knihovna

Komenského (PKK) jako samostatná studijní knihovna. V roce 1928 se knihovna znovu stěhovala, tentokrát do přízemních prostor Klementina. Mimořádné byly nejen její tuzemské, ale i zahraniční kontakty. Válečná léta znamenala stagnaci a útlum její činnosti. Od roku 1945 začala užívat nový název Státní pedagogická knihovna Komenského (SPKK) a částečně navázala na svou dřívější pedagogickou specializaci. V následujícím poválečném období mělo podstatný vliv na zvýšeném objemu fondů SPKK přiznání práva povinných výtisků z území ČSR.

65 LET V MIKULANDSKÉ ULICI

V roce 1951 se uskutečnilo další přemístění knihovny – z Karlovy ulice do Mikulandské ul. č. 5, a to na žádost Výzkumného ústavu pedagogického (VÚP), který zde sídlil a kde knihovna setrvala celých 65 let. Za účelem budování speciálního konzervačního fondu byl zřízen referát literatury pro mládež, referát učebnic a skript a referát komeňan. Rozmach SPKK potvrdil i organizační statut státních vědeckých knihoven a výnos ministerstva školství, kde je uvedeno: *Státní pedagogická knihovna Komenského v Praze je ústřední knihovnou v ČSR pro pedagogiku, pro učebnice a skripta a pro literaturu pro mládež.*

Po zrušení cenzury byly v roce 1990 zpřístupněny čtenářům publikace z tzv. zvláštního fondu (knihy vyčleněné z hlavního fondu z ideologických důvodů). Na konci roku 1990 došlo ke zrušení Ústavu školských informací (ÚŠI) a 1. ledna 1991 vznikl Ústav pro informace ve vzdělávání (ÚIV). SPKK se stala jeho součástí jako Státní vědecká knihovna pro pedagogiku a školství.

Zrušení oborového povinného výtisků v roce 1992 se negativně podepsalo na výrazném zvýšení nákladů knihovny na nákup knihovního fondu. Tento problém, který odráží neustálý růst cen českých i zahraničních periodik, odborných publikací a učebnic, knihovna dosud nedokázala uspokojivě vyřešit a trvale se s ním potýká.

Od 1. ledna 2004 nesla tato instituce název Národní pedagogická knihovna Komenského (NPKK). K další organizační změně však došlo v červenci roku 2011, kdy se knihovna stala součástí Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského (NPMK).

V NOVÉ BUDOVĚ

Významným mezníkem v novodobé historii knihovny bylo její přestěhování do nových prostor na adrese Jeruzalémská 12 v Praze 1. Budova se nachází v centru, poblíž Hlavního nádraží, a tak je pro uživatele snadno dostupná. Nově zrekonstruované prostory jsou přizpůsobené potřebám čtenářů i zaměstnanců knihovny. Autorem návrhů interiérů, návštěvníky hojně obdivovaných, je ateliér Origen, s. r. o.

Zakladatelé knihovny ji začínali budovat ve dvou místnostech v Rohanském paláci. Těžko si mohli představit, že jednou bude disponovat fondem více než půl milionu svazků v moderně vybavených prostorách, o výpočetní technice ani nemluvě.

A my věříme, že bude stále úspěšně plnit nezaměnitelnou úlohu v celorepublikovém vzdělávání budoucích učitelů a širší pedagogické veřejnosti a že se bude také podílet na celoživotním vzdělávání v současné informační společnosti. Ať je i nadále onou pověstnou „branou k poznání“, a jak vyplývá z historie knihovny, *vydatným pramenem studia pedagogiky teoretické i praktické.*

MARKÉTA HLASIVCOVÁ | marketa.hlasivcova@post.cz

Foto a obrazový doprovod: archiv NPKK

Čtenáři ve všeobecné studovně NPKK

Centrum pro školní knihovny

Centrum pro školní knihovny (ČŠK) vznikalo postupně od roku 2006 jako dlouhodobý projekt Pedagogické knihovny J. A. Komenského. V letošním roce si připomínáme již 10 let jeho činnosti. Jeho cílem je vytvoření podmínek pro přeměnu školních knihoven na studijní a informační centra škol.

PRVNÍ INSTRUKCE

Školní knihovny měly a mají v českých zemích zvláštní postavení. Jaksi ambivalentní. V zemi, která drží světové prvenství v podobě nej hustší sítě veřejných knihoven na počet obyvatel, ani školní knihovny co do počtu nezaostávají. V současné době statistiky uvádějí, že v České republice mohou žáci a studenti navštěvovat kolem 4000 školních knihoven. Tento příjemný fakt kupodivu v žádném případě neovlivnil, jako tomu bylo v případě veřejných knihoven, první knihovní zákon z roku 1919. Ten naopak existenci školních knihoven pomíjel.

Abychom našli základ školních knihoven, tedy knihoven základních a středních škol, museli bychom se podívat hlouběji do historie. Za první oficiální dokument, který legitimizuje postavení školních knihoven, považujeme dokument Ministerstva kultury a výuky ve Vídni s názvem *Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich* (Návrh organizace gymnázií a středních škol v Rakousku) z roku 1849. Ale školní knihovny vznikaly již dříve v souvislosti s reformou školství Marie Terezie po roce 1774. A znamenaly vždy velkou událost, jak dokládá i text písně, která se zpívala 4. listopadu 1841 v Novém Strašecí při založení školní knihovny a veřejné čítárny: *...Jako z úlu medového, v němž si včely pláští kladou, libá pouze dýchá slast, mravné knihy rovněž mnoho slasti lidem z tebe vanou, zdobí též i milou vlast. Vzrůstej volně, vzrůstej šťastně! K větší slávě Boží vzrůstej naše školní knihovno!*

Během následujících 170 let jsme mohli pozorovat, jak se vzdělávací organizace s existencí sítě školních knihoven vyrovnávaly. Ve sbírkách Národní knihovny ČR můžeme nalézt německy psaný spis z roku 1896 s názvem *Poradce pro studentské knihy – seznam vhodných spisů pro mládež určený obecným školám v České Lípě*. Tento seznam tak trochu reprezentuje jádro činnosti školních knihoven dodnes. V dalším století můžeme pozorovat, jak se rozvoj knihovnických standardů a později i razantní nástup informačních technologií i změny vzdělávacího paradigmatu odráží na stavu a filozofii školních knihoven. Během dalších dekád vyšla řada praktických pomůcek, jež měly pomoci nejen se správou knihovny samé, ale od 50. let minulého století poskytovaly i návody, jak pracovat se čtenářem, a základy informačního vzdělávání.

Od 60. let můžeme pozorovat postupně rozšiřování příkopu mezi mezinárodním vývojem ve školním knihovnictví a vývojem v socialistickém Československu. Ovšem v žádném případě se nedá říci, že by stát školní knihovny systematicky zanedbával. Porovnáním stavu československých

Momentka ze setkání školních knihovníků

Foto: archiv NPKK

školských knihoven s informacemi z knihoven v Bulharsku, Polsku, Jugoslávii, SRN, Velké Británii, USA a Kanadě a dalších, které zkompletoval v roce 1967 Jiří Heptner¹, můžeme konstatovat, že státy východního bloku se v té době drží na podobné úrovni jako západní.

PERIODIKA PRO ŠKOLNÍ KNIHOVNY

V letech 1980 až 1983 vydával Ústav školských informací časopis zaměřený na informování o problematice informačního vzdělávání s názvem *Zpravodaj pro ZIS a školní knihovny*, na který krátce v letech 1991 a 1992 navázal časopis *Knihovny a informatika ve škole*. Ten vydával Ústav pro informace ve vzdělávání (ÚIV), jehož součástí (odborem) byla Státní pedagogická knihovna Komenského v Praze, předchůdce dnešního Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského. Dá se říci, že na tyto aktivity duchovně navazuje i současné ČSK.

CENTRUM PRO ŠKOLNÍ KNIHOVNY (ČSK)

ČSK vznikalo postupně od roku 2006 jako dlouhodobý projekt Pedagogické knihovny. Jeho hlavní hybatelkou byla Ludmila Čumplová a cílem bylo vytvoření podmínek pro přeměnu školských knihoven na studijní a informační centra škol.

Již v roce 2007 pracovní skupina zorganizovala konferenci pro ředitele základních a středních škol v prostorách MŠMT s názvem *Postavení a funkce školní knihovny v dnešní škole*. Toto setkání bylo první z řady pracovních setkání, které na podzim pro ředitele, učitele a školní knihovníky každoročně pořádá ČSK.

Nejviditelnějším výstupem projektu jsou webové stránky (csk.npmk.cz), jejichž cílem je pomoci ředitelům základních a středních škol, učitelům a dalším pracovníkům školy, kteří mají na starosti vedení školní knihovny a často si s odbornou stránkou této činnosti nevědí rady. Případně mohou pomoci i profesionálními knihovníky, kteří jsou nebo se právě stali knihovníky školní knihovny a hledají cesty, jak tuto práci dělat co nejlépe. Webové stránky ČSK jsou tematicky strukturovány a návštěvníci na nich najdou cenné informace o budování školní knihovny, plánování výchovných akcí a práci s informacemi. Dále stránky obsahují tematické rešerše a odkazy na zajímavé informační zdroje či zajímavé aktivity školských knihoven.

V roce 2008 byla zpracována a v elektronické formě zpřístupněna *Příručka pro školní knihovny jako studijní a informační centra na ZŠ a SŠ*. Společně s příručkou slouží školským knihovníkům i další dokument *Doporučení MŠMT k činnosti a funkci školní knihovny na ZŠ a SŠ*. Od února 2009 nabízí centrum službu s názvem *Ptejte se ČSK*. Na dotazy odpovídají odborní pracovníci Pedagogické knihovny. Postavení školských knihoven není zdaleka ideální a ČSK se bude snažit i v dalších dekádách být dobrým pomocníkem pro každého, komu jejich osud není lhostejný.

EDITA VANIČKOVÁ MAKOSOVÁ | vanickova@npmk.cz

¹ HEPTNER, Jiří. *Zkušenosti ze zahraničních školských knihoven*. Praha: Státní pedagogická knihovna Komenského v Praze, 1967. 22 s.

Do čísla přispěli

PhDr. Květa Cempírková – Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích ■ Mgr. Lenka Fišrová – Městská knihovna Litovel ■ Mgr. Roman Giebisch, Ph.D. – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Marie Haškovcová – Národní knihovna ČR ■ RNDr. Markéta Hlasivcová – Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského ■ Monika Holoubková – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Jan Kamenický – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy ■ Mgr. Michaela Kollerová – Vlastivědné muzeum v Šumperku ■ PhDr. Marcela Petrovičová – Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského ■ Jiří Walker Procházka – spisovatel, scenárista ■ RNDr. Lenka Prucková – Knihovna města Olomouce ■ Mgr. Klára Smolíková – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ Mgr. Zuzana Snopková – Knihovna města Olomouce ■ Jana Svobodová – Husova knihovna Říčany ■ Ing. Igor Václavík – Parlamentní knihovna Parlamentu ČR ■ Milan Valden – publicista ■ Bc. Edita Vaničková Mrkosová – Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského ■ Ing. Petra Vávrová, Ph.D. – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Pavla Veškrnová – Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského

Sukova studijní knihovna literatury pro mládež

Sukova studijní knihovna literatury pro mládež je nedílnou součástí Pedagogické knihovny J. A. Komenského již od roku 1953, kdy tam byla převedena z Výzkumného ústavu pedagogického. Její fond představuje v současné době největší sbírku literatury pro děti a mládež v České republice.

Sukova knihovna byla založena roku 1919 jako **Knihovna českých spisů pro mládež**, jejíž vznik iniciovali zakládající členové Společnosti přátel literatury pro mládež v čele s **Václavem Františkem Sukem**, středoškolským profesorem, teoretikem a kritikem literatury pro mládež. Hned na počátku byly vymezeny hlavní zásady budování knihovny a cíle její činnosti:

- knihovna má sloužit odborné veřejnosti, nikoli k „zábavnému čtení“;
- zařazovat se mají všechny knihy pro mládež vydané v češtině a slovenštině (platilo do roku 1992; od roku 1993 se zařazují pouze knihy v češtině).

V. F. Suk (1883–1934)

Z HISTORIE

Základ Knihovny českých spisů pro mládež tvořilo několik stovek knih vyčleněných z knihovny Pedagogického muzea Komenského. Jednalo se převážně o publikace vydané do roku 1914.

Profesor Suk usiloval o získání povinného výtisku, avšak neuspěl. Ministerstvo školství však v roce 1921 stanovilo, aby duplikáty knih vyřazovaných ze školských knihoven byly povinně nabízeny Knihovně českých spisů pro mládež. Novinky od nakladatelství zajišťoval profesor Suk a jeho kolegové žádostmi o dary. Roku 1924 měla knihovna již 16 000 svazků a sídlila na Vinohradech u Riegrových sadů ve vile Saračinka. Roku 1929 se knihovna s tehdy již více než 20 000 svazky přestěhovala do nové budovy Ústřední knihovny hl. m. Prahy na Mariánském náměstí. V roce 1935, po úmrtí profesora Suka, došlo k jejímu přejmenování na **Sukovu studijní knihovnu literatury pro mládež**.

Válečná léta přečkala knihovna pro mládež v budově městské knihovny a nedlouho po válce, v roce 1946, byla rozhodnutím tehdejšího Ministerstva školství a kultury včleněna do **Státní pedagogické knihovny Komenského**. Současně s tím v roce 1946 získala na krátkou dobu osmi let právo tzv. oborového povinného výtisku. V 70. letech spadala Sukova knihovna pod **Ústav školských informací (ÚŠI)**. V té době spíše stagnovala, dokonce se hovořilo o jejím zrušení.

SOUČASNOST

Dnes čítá fond Sukovy knihovny více než 64 000 svazků. Jedná se o knihy pro mládež vydané na našem území od konce 18. století po současnost. Knihovní fond se od počátku průběžně doplňoval z darů a prostřednictvím akvizičních nákupů. V současné době převážnou část přírůstků tvoří dary nakladatelství; její fond se též doplňuje díky spolupráci s Českou sekcí IBBY.

Fond knihovny je přístupný prostřednictvím online katalogu, díky tomu může poskytovat knihovnicko-bibliografické služby i vzdáleným uživatelům. Knihovna poskytuje prezenční výpůjčky, rešeršní, konzultační a reprografické služby, které využívají především studenti, redaktoři, literární badatelé a tvůrci knih pro děti a mládež.

Sukova knihovna je kolektivním členem Společnosti přátel literatury pro mládež a České sekce IBBY, která spolu s Obcí spisovatelů každoročně pořádá soutěž **Zlatá stuha** a oceňuje nové knihy pro děti. Podílí se na organizaci soutěže, poskytuje zázemí odborným porotám, shromažďují se zde také hodnocené knižní tituly.

Pohled do interiéru Sukovy knihovny

ANKETA SUK – ČTEME VŠICHNI

Důležitá je také spolupráce se Svazem knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP), především s Klubem dětských knihoven a Klubem školních knihoven. Od roku 1993 pořádá knihovna každoročně ve spolupráci s dětskými odděleními veřejných knihoven akci SUK – Čteme všichni. U jejího zrodu stála publicistka a knihovnice Ivana Hutařová. Během ní hodnotí děti, knihovnici a porota složená z učitelů knižní produkci uplynulého roku pro děti prostřednictvím celorepublikové ankety. V rámci této akce se udělují následující ceny:

- Cena dětí
- Cena knihovníků
- Cena učitelů za přínos k rozvoji dětského čtenářství
- Cena Noci s Andersenem.

Kolekce vítězných titulů za rok 2011

První dvě ceny jsou anketní; vyhlašují se vždy tři tituly s nejvyšším počtem získaných hlasů. Cena učitelů se uděluje na základě rozhodnutí poroty složené z učitelů českého jazyka. Může ji získat maximálně pět novinek od českých autorů, které vyšly v příslušném kalendářním roce v prvním vydání. Cenu Noci s Andersenem získá nejčtenější titul během stejnojmenné akce.

Na základě hlasování dětí se kromě toho každoročně sestavuje žebříček dvaceti nejčtenějších knížek vydaných v uplynulém roce.

Z hlediska vypovídací hodnoty ankety je třeba přihlídnout k tomu, že ankety se zúčastní především děti, které navštěvují veřejnou knihovnu, tedy děti, které více méně pravidelně čtou. V roce 2018 proběhl již 25. ročník této akce, výsledky letošního ročníku jsou uvedeny na s. 186. Stále se těší velké oblibě jak u dětí, tak u knihovnické a učitelské veřejnosti. Výsledky předchozích ročníků ankety jsou zveřejněny na webu Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského (<http://npmk.cz/knihovna/anketa-suk-cteme-vsichni>).

PAVLA VEŠKRNOVÁ | Veskrnova@seznam.cz

Foto: archiv NPKK

LITERATURA:

HYKEŠ, Pravoslav. *F. Suk: studie literárně historická*. Praha: SPKK, 1956. 164 s.

Osobnosti spojené s historií Pedagogické knihovny J. A. Komenského

Historie každé instituce je vždy spojena s konkrétními lidmi, kteří tuto instituci formovali a přispívali k jejímu rozvoji. I Pedagogická knihovna J. A. Komenského měla ve svém čele a ve svých řadách mnoho zapálených a obětavých pracovníků, kteří se podíleli na jejím růstu, odborné prestiži a upevnování jejího postavení v rámci pedagogické komunity. Připomeňme si alespoň několik z těch, kteří se o tuto knihovnu nejvíce zasloužili nebo vynikli v jiném oboru. My můžeme být hrdí, že působili v našich řadách.

První z těchto osobností je **Jan Mauer** (1878–1937; viz foto), významný představitel české speciální pedagogiky první třetiny dvacátého století a první ředitel této knihovny. Jejím vedením byl pověřen v roce 1919, tedy v roce založení Československého pedagogického ústavu J. A. Komenského, jehož součástí knihovna byla. Pod Mauero-
vým vedením vycházelo v knihovně několik edic představujících knihovnu a její fondy, např. *Publikace Pedagogické knihovny Komenského v Praze a Průvodce Pedagogickou knihovnou Komenského*, výsledkem jeho vlastní bibliografické činnosti byl např. *Výbor knih k základnímu studiu pedagogiky*. Z Mauero-
vých významných prací z oblasti speciální pedagogiky, pro kterou zavedl termín nápravná pedagogika, jmenujme např. monografii *Duševně úchylné děti* z roku 1928 nebo práci *Hra jako přirozený činitel výchovy* (1931). Roku 1925, kdy byl Český pedagogický ústav zrušen, hrozil zánik i samotné knihovně. Nakonec však byla zachována jako samostatná studijní knihovna a Jan Mauer v jejím čele působil až do své smrti v roce 1937.

Další osobností, která je spjata s historií knihovny, je **Václav František Suk** (1883–1934). Tento středoškolský profesor českého a francouzského jazyka působil dlouhou řadu let jako šéfredaktor kritického a teoretického časopisu *Úhor*, který se jako jediný věnoval literatuře pro děti a mládež a byl jedním ze zakladatelů Společnosti přátel literatury pro mládež v republice Československé, ustavené v Praze v prosinci roku 1919. V roce 1924 byla vydána jeho nejvýznamnější publikace *Dětská literatura česká: příručka dějin literárních pro školu, knihovny i širší veřejnost*. Především však byl profesor Suk hlavním iniciátorem vzniku a soustavného budování největší sbírky dětské literatury u nás, nazvané původně Knihovnou českých spisů pro mládež. Dnes je tato sbírka známá pod názvem Sukova studijní knihovna literatury pro mládež a je významnou součástí fondů pedagogické knihovny.

Třetí osobností, kterou bych ráda zmínila, je **Karel Josef Beneš** (1896–1969), spisovatel, autor filmových scénářů a ředitel Pedagogické knihovny Komenského v nelehkém období let 1938–1941. Jako spisovatel K. J. Beneš proslul zejména svými psychologicky laděnými prózami, v nichž se zabýval výjimečnými životními situacemi a identitou lidské osobnosti (romány *Dobrý člověk*, *Uloupený život*, *Kouzelný dům* aj.). Jako ředitel knihovny připravil plán její reorganizace, která zahrnovala přebudování systému lístkových katalogů či zjednodušení výpůjčního protokolu. Ne všechny své plány však stačil realizovat. V prosinci roku 1941 byl zatčen za svou účast

v protinacistickém odboji, poté odsouzen a uvězněn. Po druhé světové válce se ještě nakrátko do čela knihovny vrátil, v následujícím období však již v oblasti knihovnictví nepůsobil.

Svou výraznou stopu zanechala nejen v knihovně, ale i ve svém celoživotně rozvíjeném oboru kmenioložka **Dagmar Čapková** (1925–2016). V tehdejší Státní pedagogické knihovně Komenského působila v letech 1954–1956. Založila zde referát kmenian, oddělení pro studium života a díla J. A. Komenského, jehož úkolem bylo shromažďovat, knihovnický zpracovávat a pořádat všechna vydání spisů Komenského a děl souvisejících s jeho prací a zpřístupňovat je ke studijním účelům odborné veřejnosti. Na její zakladatelskou činnost navázali další kolegové, zejména Marta Bečková, Zdeněk Pokorný a Eva Berndorffová. Po odchodu z knihovny (v letech 1956 až 1992) působila jako odborná, později vědecká pracovnice v oddělení kmenologie a dějin pedagogiky v Pedagogickém ústavu J. A. Komenského při ČSAV. V roce 1991 se vrátila k pedagogické dráze a začala vyučovat na Pedagogické fakultě UK v Praze. V centru jejího vědeckého zájmu bylo dílo Jana Amose Komenského, její práce však mají přesah i do oblasti filozofie, obecných dějin a dějin pedagogiky. Za svou celoživotní vědeckou činnost byla PhDr. Dagmar Čapková, DrSc., v roce 2007 oceněna medailí Za zásluhy o stát v oblasti vědy.

Poslední osobností, o které bych se ráda v souvislosti s historií knihovny zmínila, je její dlouholetá pracovnice **Ivana Hutařová** (1945–2013; viz foto), propagátorka kvalitní dětské literatury a iniciátorka dvou významných počinů podporujících dětské čtenářství. Prvním z nich je založení ankety *Suk – Čtete všichni*, v níž už od roku 1993 dětští čtenáři, knihovníci dětských oddělení veřejných knihoven a učitelé českého jazyka hodnotí produkci dětské literatury uplynulého roku, první dvě skupiny formou ankety, třetí skupina formou poroty (viz text na s. 168). Druhým počinem Ivany Hutařové v oblasti propagace dětského čtenářství je projekt *Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka*, jehož první ročník proběhl ve školním roce 2008/2009. Ivana Hutařová byla dlouholetou členkou České sekce IBBY a aktivně se zapojovala do realizace soutěže *Zlatá stuha* pro autory, překladatele, ilustrátory a nakladatele dětských knih. Sama publikovala – napsala několik životopisných knih o zajímavých osobnostech. Je rovněž autorkou publikací věnovaných autorům a ilustrátorům dětských knih, dvoudílné publikace *Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež* (první díl vyšel v roce 2003, druhý v roce 2007) a knihy *Současní čeští ilustrátoři knih pro děti a mládež* (2004).

MARCELA PETROVIČOVÁ | petrovicova@nprk.cz

Zavazuje nás
a vážíme si toho, že jste
našimi čtenáři!

Co pro vás připravujeme...

- **Sté výročí prvního knihovního zákona – Jihomoravský kraj**
  - soupis lidových knihoven 1919
  - spolkové knihovny
  - Knihovna Jiřího Mahena v Brně
- **Stáže v zahraničí: Norsko**
- **rozhovor s ředitelem Knihovnického institutu V. Richterem**
- **Obecní knihovna Skomelno**
- **Zpráva o 19. ročníku Noci s Andersenem**
a další materiály.

Využití nových technologií

Webarchiv jako paměť českého internetu

Prostředí internetu je ze své podstaty velmi proměnlivé. Webové stránky se neustále vyvíjejí, rychle vznikají a zanikají, jsou prchavým nositelem části našeho kulturního dědictví. Webarchiv se snaží postihnout obraz českého webu pro budoucí generace, pro výzkumníky a vědce, kteří budou reflektovat naši současnost. Soustředí se na shromažďování, výběr, uchování a také zpřístupnění digitálních zdrojů.

- **Česká legislativa nám umožňuje vytváření digitálního archivu, ale bez svolení vydavatele (uzavření smlouvy, vystavení stránek pod licencí Creative Commons) může být zpřístupněn veřejnosti jen z budovy Národní knihovny ČR.**
- **Například australská zákonodárce se rozhodli přizpůsobit zákonná opatření výzvám současné doby, a tak Australská národní knihovna nově může nejen shromažďovat a uchovávat všechny webové zdroje týkající se Austrálie a jejích obyvatel, ale také je i všechny veřejně zpřístupňovat.**

Webarchiv působí v prostředí českého internetu již od roku 2000. Na počátku se jednalo o projekt Národní knihovny ČR (NK), Moravské zemské knihovny (MZK) a Ústavu výpočetní techniky Masarykovy univerzity s cílem vytvořit archiv národních webových stránek. Postupně projekt zaštitila NK a v současnosti tvoří oddělení archivace webu její plnohodnotnou součást v rámci Odboru digitálních fondů. První archivní kopie pocházejí z roku 2001. České webové zdroje jsou sice jen kapkou v oceánu světového internetu, přesto zabírají nemalé množství datového objemu – aktuálně více než 300 TB.

Možnosti archivace webových zdrojů

Článek *Český webový archiv v novém kabátku* (Čtenář, 2016, 68, č. 6, s. 203–207) čtenáře se-

známil s činností Webarchivu i se způsoby aktivizace webových zdrojů. V současné době se soustřeďuje vedle sklizně celoplošné a výběrové na budování tematických kolekcí, kterým se budeme tentokrát věnovat podrobněji. Správce české domény sdružení CZ.NIC nám pravidelně dodává seznam všech aktuálně registrovaných českých domén. K letošnímu roku jich je cca 1 300 000. Všechny tyto webové adresy archivujeme v rámci tzv. celoplošné sklizně jednou až dvakrát ročně, v závislosti na aktuálních kapacitách diskového úložiště. Kromě nejrušnějších tematických webů a blogů zahrnuje celoplošná sklizeň i reklamy, e-shopy, diskusní fóra apod. S ohledem na to, že velikost úložného prostoru neumožňuje uchovávat veškerý český web dostatečně, vytváří Webarchiv kromě celoplošného sběru i sklizně výběrové a tematické. Do výběrových sklizní se zařazují hodnotné bohemikální zdroje s cílem pravidelně a dlouhodobě archivace a třídí se do jednotlivých předmětových kategorií na základě metody Konspektu. A jak vypadají tematické kolekce?

Tematické kolekce

Vytvářejí se z několika hledisek. Prvním typem jsou sbírky, které se vztahují k aktuálnímu události. Jejich sklizeň je časově ohraničená. Může se jednat jak o události plánované (volby, významná výročí), tak nečekané (povodně). Vzhledem k tomu, že politika zásadně ovlivňuje dění ve společnosti, patří archivování volebních zdrojů k prioritám Webarchivu. Od roku 2006 se

pravidelně věnuje sledování všech typů voleb v České republice, případně dalším událostem, jako byla například vládní krize v roce 2017. Kolekce obvykle zahrnují weby politických stran a hnutí, vládní weby, stránky politiků, ale také třeba ohlasy v médiích a v posledních letech se snažíme zachytit i dění na sociálních sítích. Webové zdroje se vybírají se snahou zachytit atmosféru voleb. Archivují se ve třech etapách: první sklizeň probíhá zhruba dva týdny před volbami, další v průběhu a poslední po jejich ukončení. Uživatelé tak mohou prostřednictvím archivních kopií zpětně porovnávat volební kampaně v minulých letech, postoje politiků i voličů.

Další typy sklizní se budují kontinuálně. Mohou se vytvářet například ke konkrétnímu tématu nebo oboru; specifickým druhem je tzv. institucionální sklizeň, kdy se průběžně doplňují weby vztahující se k činnosti určité instituce. Dlouhodobě takto Webarchiv vytváří kolekci elektronických zdrojů Univerzity Karlovy. Na základě smlouvy s univerzitou se archivují všechny webové zdroje, které jsou na subdoméně cuni.cz. Kolekce Periodické publikace zahrnuje weby elektronických novin, časopisů, magazínů, sborníků z konferencí a dalších tzv. pokračujících zdrojů. Na jejím vzniku Webarchiv spolupracuje s Českým národním střediskem ISSN. Pojítkem tedy není obsah, ale forma publikování informací. Kolekce nazvaná Creative Commons zase zahrnuje všechny zdroje, které jsou součástí výběrových sklizní a zároveň jsou vystaveny pod touto otevřenou licencí.

Od roku 2007 je Webarchiv členem mezinárodního sdružení International Internet Preservation Consortium (IIPC), které se mimo jiné snaží o podporu mezinárodní spolupráce a výměnu zkušeností v oblasti archivace webu. Ve spolupráci s IIPC se také podílí na vytváření mezinárodních tematických kolekcí (<https://archive-it.org/explore?show=Collections> – například sbírky věnované olympijským hrám nebo výročí 1. světové války, ke kolekcím plánovaným do budoucna patří třeba sbírka zdrojů zaměřená na klimatické změny).

Spolupráce s vědeckou komunitou

Webarchiv, digitální knihovna bohemikálních elektronických zdrojů, se snaží nejen data uchovávat, ale také je chce co nejvíce poskytovat

Webarchiv uchovává český web

Pro první seznámení s webarchivem pokračujte zde

Tematické sbírky

Zobrazení: vizuální, textové

Tematické sbírky jsou monotematické soubory webových dokumentů. V rámci tematických sklizní sledujeme především takové děje, které doprovází celospolečenská debata a je v nich tedy předpokládáno, že zaujmou významnější místo z hlediska dějin České republiky. Cílem vybírání událostí, které mají větší ohlas v prostředí internetu. Monitorujeme očekávané akce (např. volby), ale i nenadálé situace (např. povodně).

Vládní krize 2017

V tematické kolekci jsme se pokusili postihnout krizi české vlády vyvolanou nejasnými finančními operacemi ministra financí Andreje Babiše a její průběh – od ohlášení, avšak nerealizované demise kabinetu Bohuslava Sobotky ...

Krajské a senátní volby 2016

V rámci tematické sbírky zaměřené na volby do zastupitelstev krajů a do Senátu Parlamentu ČR, které se konaly v říjnu 2016, jsme se zaměřili nejen na weby velkých politických stran ...

Olympijské a paralympijské hry 2016

V souvislosti s letními olympijskými a paralympijskými hrami v brazilském Rio de Janeiro jsme upřesňovali tematickou sklizeň výběrových zdrojů, v níž jsme se pokusili zaměřením, jakým způsobem reflektovala média ...

Povodně 2013

Praha olympijská

Karel IV. - 700. výročí

Ukázky tematických sbírek

svým stávajícím uživatelům. Patří k nim nejen jednotlivci, ale i instituce a badatelé – jejich potřebám se snaží co nejvíce vycházet vstříc. Navázal užší spolupráci například s Ústavem pro českou literaturu Akademie věd ČR (na základě požadavků kolegů z Bibliografické databáze ÚČL archivujeme periodika i konkrétní články) nebo s Národním archivem (pracujeme na tematické kolekci zahrnující weby tzv. veřejnoprávních původců, k nimž patří například ministerstva, ústřední správní úřady nebo vrcholné instituce justice). Podobně jako i zahraniční webové archivy se zabývá analýzou dat a navrhováním řešení a nástrojů, jak s nimi mohou uživatelé efektivně pracovat.

Při hledání způsobů vytěžování dat hraje roli i autorský zákon. Obsah webových stránek (nejen texty a obrázky, ale také hudba, videa nebo třeba i webové aplikace) je výsledkem kreativního procesu lidské tvořivosti, a proto spadá pod ochranu autorského zákona. Česká legislativa nám umožňuje vytváření digitálního archivu, ale bez svolení vydavatele (uzavření smlouvy, vystavení stránek pod licencí Creative Commons) může být zpřístupněn veřejnosti jen z budovy NK.

Webarchiv
Published by Monika Holoubková [?] · 30 October 2018 ·

Technologie. Bezpečnost na internetu. Sociální sítě. Sledovací zařízení na pracovišti. Veřejný kamerový systém. Osobní údaje. Soukromí dětí. Informace k této problematice shrnula do jednoho přehledného webu nezisková organizace Iuridicum Remedium. Kromě ochrany občanských svobod uděluje i ceny největším slidičům v rámci Ceny Velkého bratra ČR.

Na webu jste v minulosti kromě praktických rad mohli najít i mnoho užitečných odkazů na další zdroje. Stránky v současnosti již nefungují, vy se ale k obsahu webu dostanete díky našemu archivu <https://www.webarchiv.cz/cs/zdroj/uziji>

Z cyklu Mrtvé weby

Uživatel se musí dostavit do Referenčního centra v budově Klementina. Vzhledem k tomu, že samotná data bez souhlasu vydavatelů tedy Webarchiv volně zveřejňovat nemůže, hledá cesty, jak je z archivu vytěžovat. Aktuálně pracujeme na projektu, který řeší, jak obsah jednoduše zpřístupňovat badatelům prostřednictvím metadat, která by jim mohla poskytovat relevantní informace pro další bádání.

Mrtvé weby

Prostředí internetu je velmi dynamické. Web, který si dnes prohlédnete, už zítra nemusí existovat. Obsah může zmizet nebo může doména změnit svého správce, a dramaticky tak změnit svůj obsah. Webarchiv se proto snaží šířit povědomí o své činnosti a názorně ji veřejnosti prezentovat mj. i prostřednictvím série facebookových příspěvků nazvané Mrtvé weby (naleznete je na našem facebookovém profilu <http://cs-cz.facebook.com/webarchivcz/>). Upozorňuje na zajímavé stránky, které na živém webu sice už neexistují, ale jejich archivní kopie si uživatelé mohou prohlédnout ve Webarchivu.

Závěrem

Jak bylo zmíněno, zpřístupnění archivu vědcům i veřejnosti limituje stávající legislativa. Například australští zákonodárci se rozhodli přizpůsobit zákonná opatření výzvám současné doby, a tak Australská národní knihovna nově může nejen shromažďovat a uchovávat všechny webové zdroje týkající se Austrálie a jejich obyvatel, ale také je i všechny veřejně zpřístupňovat. Věříme, že se do budoucna dočkáme legislativních změn i u nás a budeme moci obsah našeho archivu poskytnout odborné i široké veřejnosti v co největším rozsahu.

MARIE HAŠKOVCOVÁ

| Marie.Haskovcova@nkp.cz

MONIKA HOLOUBKOVÁ

| Monika.Holoubkova@nkp.cz

Obr.: Webarchiv

INZERCE

KNIHOVNY SOUČASNOSTI 19

Knihovny současnosti 2019

10.–12. září

Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Již 27. ročník oblíbené knihovnické konference Knihovny současnosti má trochu numerický podtitul, a to 1919–2019 = KNIHOVNY. Nehleďte v tom však matematiku, ale připomínku toho, že již 100 let existuje knihovní zákon, který umožnil rozkvet českého knihovnictví, a v Československu díky němu vyrašily knihovny v každé obci. Toto významné jubileum bude letošní konference také reflektovat, ale nezůstaneme jen u nostalgické noty. Co nás čeká?

Zahraniční hosté • Infobox • Knihovny a regionální historie • Klíčové projekty českého knihovnictví • Knihovny: klíč ke vzdělávání veřejnosti
...a mnoho dalšího.

Těšíme se na setkání.

Nizozemsko

V pátém pokračování našeho seriálu se poprvé nevydáme jen do jediného města, ale do celého státu, a tím je Nizozemsko, kde jsou moderních a zajímavých knihoven, které stojí za návštěvu, doslova desítky. A dají se poměrně pohodlně navštívit, protože země je velmi dobře propojena železniční sítí. My jsme si při naší stáži vybrali jako výchozí město Amsterdam. Ne proto, že by v něm bylo tolik skvělých knihoven, ale jsou odtud snadno dostupná i další města, do kterých se vypravíme; do Utrechtu je to vlakem jen půl hodiny, do Delftu hodinu a do nejvzdálenější knihovny naší stáže ve Spijkenisse jen necelá hodina a půl.

Zejména městské knihovny jsou v zemi tulipánů na špičkové úrovni. Ještě než se vydáme na cestu, je třeba zmínit jeden poměrně ojedinělý koncept. Drtivá většina veřejných městských a obecních knihoven zde totiž využívá jednotný vizuální styl v oranžové barvě a označení *de Bibliotheek* (tedy Knihovna). Toto sjednocení vzešlo z iniciativy nizozemské Asociace veřejných knihoven s cílem posílit postavení knihoven tím, že navenek získají jednotnou a jasně rozpoznatelnou identitu a značku, přestože jinak nadále zůstávají samostatnými institucemi.

Amsterdam

Ústřední půjčovna Amsterdamské městské knihovny z roku 2007 stojí na důstojném místě v centru města obklopená vodou, kousek od hlavního nádraží Amsterdam Centraal a nedaleko nové budovy filharmonie a muzea vědy a techniky NEMO. Ze studovny v přízemí tak můžete pozorovat projíždějící vlaky, z vyšších pater zase okolní vodní kanály. Moderní budova má deset pater spojených eskalátory, přes tisíc studijních míst, opravdu povedené dětské oddělení a v nejvyšším patře restauraci s terasou a výhledem na město. Studijní místa jsou velmi různorodá: židle a křesla rozmanitých tvarů jsou vyrobená z různých materiálů, aby si každý návštěvník našel takové, které mu bude vyhovovat. V Nizozemsku stojí za vidění především moderní knihovny, ale v Amsterdamu najdeme i jednu krásnou historickou, a tou je **knihovna galerie Rijksmuseum**. Patří mezi vůbec nejvýznamnější světové knihov-

ny zaměřené na umění a do její působivé studovny z 19. století můžete buď nahlédnout v rámci prohlídky galerie, anebo si domluvit důkladnější exkurzi přímo přes knihovnu.

Amsterdamská univerzita se sedmi fakultami ve čtyřech kampusech a několika příslušnými knihovnami je největší univerzitou v Nizozemsku. Obecně je na univerzitě trend takový, že poskytuje především studijní místa, ideálně jedno na každých deset studentů – některá v knihovnách, jiná v tzv. studijních centrech a další prostě na chodbách a dalších otevřených místech v budovách svých fakult. Knihy proto v některých knihovnách ani nenajdete a zdaleka nejsou prioritou. V kampusu **Science Park**, zaměřeném na přírodní vědy, kde kromě univerzity sídlí i výzkumné instituce, laboratoře a soukromé firmy, a společně tak tvoří špičkové výzkumné centrum, si knihy nechali vyloženě jen kvůli jejich akustickým a psychologickým vlastnostem. Primárně se zaměřují na dostatek studijních míst, jejich dostupnost, různorodost a flexibilitu. Další knihovnu a studijní centrum má univerzita v kampusu **Roeterseiland** a i zde jsou prioritou studijní místa, kterých je dostatek po celém kampusu, nejen v knihovně. Nejhezčím prostorem je tzv. Most, který se klene přes vodní kanál, a spojuje tak dvě budovy kampusu. Třetí velkou knihovnou Amsterdamské univerzity je pak **Knihovna Singel** (podle přilehlého stejnojmenného kanálu) v centru města. Je zaměřená na společenskou vědu a sídlí v poměrně nevyhovujících prostorech, které univerzita zvelebila alespoň zajíma-

Foto: Klára Rösslerová

(zleva doprava) Originální věž Knihovny TU Delft ve tvaru kuželu má symbolizovat techniku • Vrchol Hory knih ve Spijkenisse • Jednotný vizuální styl většiny městských a obecních knihoven v Nizozemsku – v daném případě aplikovaný v DOK Delft

vým nábytkem a renovovala také místnost pro vyzvedávání objednaných knih, která je teď svítivě červená a působí trochu jako ze sci-fi filmu. Jinak sem ale univerzita už neinvestuje, protože v roce 2017 byl po více než dvaceti letech konečně schválen projekt nového kampusu v areálu bývalé nemocnice přímo v centru města, v těsné blízkosti čtvrti červených luceren. Předpokládané dokončení celého kampusu se plánuje na rok 2025 a kromě humanitních oborů by v něm mělo sídlit také univerzitní divadlo, muzeum a už od roku 2021 nová ústřední knihovna s tisícovkou studijních míst, která knihovnu Singel nahradí.

Delft

Cestou z Amsterdamu do Delftu vlak zastavuje v Leidenu, kde sídlí nejstarší nizozemská univerzita, a v Haagu, kde najdeme Královskou knihovnu, která v Nizozemsku plní roli národní knihovny. My ale vystoupíme až na nádraží v Delftu, které je zdobené motivy delftské modré keramiky, zvané fajáns. Budovu z roku 2017 navrhlo architektonické studio Mecanoo záměrně tak, aby bylo každému na první pohled jasné, že vystoupil právě v Delftu. Mecanoo založilo pět absolventů architektury Technické univerzity Delft, kteří pro univerzitu projektovali právě knihovnu. **Knihovna TU Delft** se nachází v hlavním kampusu univerzity a je velmi netypickou a architektonicky zcela ojedinělou stavbou. Dokončena byla v roce 1998 a tehdy se stala jakýmsi prototypem knihovny 21. století. Její budova je zasazena do okolního terénu, celá plocha střechy je porostlá trávnikem

a dá se po ní procházet nebo na ní ležet, směrem od hlavního vchodu je tak z knihovny vidět jen originální věž ve tvaru kuželu, která má symbolizovat techniku a uvnitř které je jedna ze studoven. Zelená střecha má pozitivní přínos pro energetickou regulaci i náročnost stavby. Uvnitř jsou pak police s knihami umístěny pouze na jedné stěně v několika patrech nad sebou. Zbytek tvoří studijní místa různého typu, vhodná pro všechny druhy činností, tedy od odpočinku přes učení, bádání až po skupinovou práci. I když to na knihovně není poznat, už dvakrát prošla výraznějšími interiérovými úpravami, jejichž cílem bylo navýšení počtu studijních míst, a naopak snížení míst kancelářských.

V kampusu univerzity najdeme ještě fakultní **Knihovnu architektury**, která není ani tak zajímavá jako celek, ale má nápaditý výpůjční pult ze skutečných knih. Jako dekoraci knižních regálů tu použili různé trojrozměrné architektonické modely, které studenti vyrábějí hned naproti knihovně v dílně, do které můžete alespoň nahlédnout přes skleněnou stěnu. Kromě malebného historického centra či muzea delftské keramiky stojí v Delftu za vidění určitě i městská knihovna **DOK Concept Center** z roku 2007, která vznikla v bývalé prodejně potravin. V době svého otevření se považovala za jednu z nejmodernějších knihoven vůbec. Má velmi příjemný interiér; jedná se vlastně o jediný velký prostor, v němž jsou jednotlivá oddělení i sekce volného výběru jasně odlišena nábytkem, barvami nebo světlem. Například *Romantický koutek* s romány pro ženy je celý laděn do červena. Studijní místa

jsou velmi příjemná a pohodlná a většina nábytku je mobilní, aby byla knihovna dostatečně flexibilní pro pořádání nejrůznějších akcí.

Z Delftu můžeme pokračovat ještě dál na jih přes Rotterdam, kde mají zajímavou budovu ústřední městské knihovny z roku 1983 (ta silně připomíná pařížské Centre Pompidou) a také několik knihoven zdejší Erasmovy univerzity, až do městečka Spijkenisse. V jeho centru vznikla v roce 2013 působivá nová čtvrť, kterou tvoří ulice a obytné domy celé postavené z cihel, a to od chodníku až po střechu, a naopak kompletně prosklená **Hora knih** (Boekenberg). Hora knih je místní veřejnou knihovnou. Zvenku má tvar skleněné pyramidy a uvnitř najdeme opravdu horu knih, jednotlivá patra jsou uspořádána stupňovitě a po schodištích můžete vystoupat až ke kavárně na jejím vrcholu. Jednotlivá podlaží jsou pokryta policemi s knihami; ty dosažitelné tvoří živý fond, knihy v nedostupných místech slouží jen jako dekorace. V nitru hory se pak nacházejí různé prostory – od kanceláří, skupinových studoven až po toalety.

Utrecht

Utrecht je významné univerzitní město a zdejší univerzita má dvě hlavní knihovny, jednu v centru města (Binnenstad) a jednu v kampusu **Science Park** na okraji Utrechtu ve čtvrti Uithof. V současnosti se sem dostanete autobusem, koncem roku 2019 by měla být dokončena výstavba rychlejšího tramvajového spojení. Kampus začala **Univerzita v Utrechtu** budovat v 60. letech, ale k opravdovému boomu došlo až v letech devadesátých. Univerzita si tehdy nechala zpracovat koncepci rozvoje kampusu od prestižní architektonické kanceláře OMA (Office for Metropolitan Architecture) a následně zde vznikly desítky budov od předních nizozemských architektů včetně studia Mecanoo či Rema Koolhaase (budova Educatorium). Jednou z dominant je nová knihovna architekta Wiela Aretse z roku 2004. V době svého otevření byla jednou z nejmodernějších na světě a velmi působivá je i dnes. Zvenku vypadá poměrně nenápadně, ovšem její interier je velkolepý, a to jak svými rozměry, tak vzhledem. Interiéru dominuje černá barva (stěny, strop, většina nábytku), kterou místy narušuje jen ostře červená (sedačky, výpůjční pulty). Kombinace černé a červené může působit poněkud brutálně

či ponuře, ale pro práci a studium je prý vhodná... Navíc zde má návštěvník dostatek světla i vzduchu díky velkým plochám oken a vysokým stropům.

V roce 2004 se většina knihovnických fondů univerzity přestěhovala do knihovny v kampusu, ale Fakulta humanitních studií a Fakulta práva a ekonomie zůstaly v centru města. Pro jejich studenty a knihovní fondy vznikla v letech 2009 až 2012 knihovna **Binnenstad** v univerzitním areálu. Tento areál původně sloužil jako palác Ludvíka Bonaparta, který byl začátkem 19. století králem Holandska a Utrecht si zvolil jako své sídlo. Knihovna vznikla renovací a propojením komplexu šesti poměrně různorodých historických staveb, mj. bývalé kaple, v níž byl dlouho knižní sklad a dnes je v ní krásná studovna (viz foto na 2. s. obálky) a tzv. Velké galerie, působivé obdélníkové stavby s původními dřevěnými střešními trámy. Prostor knihovny je poměrně složitě členěný a ne zrovna přehledný, na druhou stranu ale přirozeně poskytuje různé druhy studijních míst v různých velkých místnostech vybavených různorodým nábytkem.

Zbytek Nizozemska

V tomto díle jsem se podrobněji věnoval těm knihovnám, které jsem osobně navštívil, nicméně pokud se rozhodnete do Nizozemska vyrazit, za zvážení určitě stojí i některé další: východně od Amsterdamu najdeme městskou knihovnu v **Almere** (2010) a kulturní centrum Eemhuis v Amersfoortu, v němž sídlí **Eemlandská knihovna** (2014), severně pak knihovnu v **Heerhugowaardu** (2006) a **Den Helderu** (2016), která získala cenu IFLA *Veřejná knihovna roku 2018*. Jižně od Amsterdamu v Tilburgu nedávno otevřeli fantastickou knihovnu **Lochal** (2018), která vznikla přestavbou bývalého železničního depa. A pokud plánujete navštívit Utrecht, počkejte do března 2020, kdy by měla být otevřena nová ústřední půjčovna **De Bibliotheek Neude** zdejší městské knihovny, o níž mluvil její ředitel Ton van Vlimmeren v Olomouci na *Knihovnách současnosti 2017*. Sídlit bude na náměstí Neude v impozantní budově bývalé pošty, kde kromě knihovny budou také obchody, tržnice a jako všude v Nizozemsku se pamatovalo i na dostatek parkovacích míst – pro kola.

JAN KAMENICKÝ | Jan.Kamenicky@ff.cuni.cz

Péče o knihovní fondy

Průzkum fyzického stavu knihovnických fondů

Klimatické podmínky, zpřístupňování fondů a přirozené vlastnosti a stárnutí materiálu vytvářejí řadu rizikových faktorů, kterým je nezbytné předcházet základní každodenní péčí o knihovní fondy. Článek přibližuje nástroj, kterým lze zachytit fyzický stav knihovnických fondů, jednotlivých exemplářů. Tematicky navazuje na příspěvek věnovaný manipulaci s knihami, uveřejněný v loňském roce (viz *Čtenář*, 2018, **70**, č. 4, s. 143–145).

→ **Historické fondy vytvořené před rokem 1800 byly vyrobeny z kvalitních čistě celulózových papírů a jejich životnost je vysoká. Naopak papíry vyrobené po roce 1845 jsou vyráběny v souvislosti se změnou technologie a materiálů, z nekvalitních dřevitých surovin. Jejich životnost je tedy velmi nízká a ovlivňuje ji řada vnějších i vnitřních degradačních faktorů.**

V současné době uživatelé a badatelé stále více využívají elektronických zdrojů a služeb a tento proces bude brzy jistě ještě výrazně narůstat. Nejen v souvislosti s digitalizací knihovnických fondů se proměňuje význam a role zachování těchto fondů, resp. každého exempláře, v jejich dobrém fyzickém stavu pro budoucí generace.

Úvod

V budoucnosti budou knihovní fondy plnit úlohu referenčních sbírek, využívaných pro identifikaci a autentifikaci elektronických kopií, dále i funkci konzervační jako trvalá a dlouhodobá záloha. Národní knihovna ČR (dále jen NK ČR) spolu s Moravskou zemskou knihovnou (dále jen MZK), Národním archivem, dalšími knihovnami a archivy České republiky patří k těm institucím, které mají legislativně dané povinnosti v oblasti správy dokumentového fondu, archivní funkce a trvalého uchování knihovnických fondů.

Důležitým předpokladem pro zachování dobrého fyzického stavu fondů pro budoucí genera-

ce je především znalost a podrobné zmapování fyzického stavu obrovského množství exemplářů. Cílem našich aktivit je tedy zjištění skutečného stavu jednotlivých exemplářů, typů poškození, potřeb různorodých zásahů apod.

Odbor ochrany knihovnických fondů NK ČR spolu s partnery z MZK a kolegy z firmy Incad, s. r. o. (nyní INOVATIKA), vytvořil nástroj pro průzkum fondů, tzv. znalostní databázi *Centrální znalostní báze Registru digitalizace* (zkráceně *Centrální znalostní báze RD*), která slouží právě ke zjišťování a zaznamenávání fyzického stavu knihovnických fondů a jejich poškození. Využívá se pro potřeby lepší a efektivnější péče o tyto fondy v knihovnách, ke sdílení získaných informací materiálů, ale také pro tvorbu strategií péče a zachování knihovnických fondů budoucím generacím.

Novodobé knihovní fondy – moderní sbírky

Novodobé knihovní fondy NK ČR obsahují knihy a dokumenty, které byly vytvořeny v rozmezí více než dvou set let, počínaje rokem 1801 až do současnosti. Zachycují vývoj české kultury a národní svébytnosti. Tento fond má neocenitelný historický, umělecký, společenský význam a zásadní informační hodnotu. Historické fondy vytvořené před rokem 1800 byly vyrobeny z kvalitních čistě celulózových papírů a jejich životnost je vysoká. Naopak papíry vyrobené po roce 1845 jsou vyráběny, v souvislosti se změnou technologie a materiálů, z nekvalitních dřevitých surovin. Jejich životnost je tedy velmi nízká

a ovlivňuje ji řada vnějších i vnitřních degradačních faktorů.

Mezi **vnější degradační faktory** působící na knihovní fondy řadíme především teplotu prostředí, relativní vlhkost vzduchu, nečistoty obsažené v prostředí (např. prachové částice, vzdušné polutanty jako oxidy síry a dusíku, ozón aj.), světelnou energii, biologické škůdce (plísně, bakterie, hmyz) apod. Tyto parametry ovlivnit můžeme a děláme to v rámci tzv. preventivní konzervace, kdy je snahou tyto parametry regulovat a nastavovat do ideálního stavu. Hovoříme o nastavení klimatických podmínek (parametry jsou dány normami pro konkrétní materiál památkových objektů), podmínek uložení (např. zabalení a uložení knih do vhodných obalů, krabic nebo obálek, očista) či o zásadách konzervačního charakteru, knihvazačských pracích, dezinfekci, případně odkyselení, aby se zpomalily degradační reakce materiálů.

Mezi **vnitřní degradační faktory** pak řadíme např. druh a chemické složení výchozí papíroviny, kvalitu výchozích surovin, plniva, klíždla, barviva, nečistoty z provozních vod a technologií atd. Tyto parametry ovlivnit již nemůžeme – nese si je papír z výroby.

Kromě špatné kvality materiálů se novodobé fondy odlišují od historických svou kvantitou. Novodobé fondy tvoří téměř 96 % knihovních fondů NK ČR z celkového počtu 7 275 680 jednotek (stav ke konci roku 2017). Jejich počet stále narůstá, zatímco historické fondy již přibývají jen zřídka. Z popsaného počtu novodobých knihovních fondů pouze v NK ČR vyplývá, že i průzkum stavu musí být koncipován odlišným způsobem než průzkum stavu historických rukopisů a knih. Běžné formuláře a postupy pro restaurátorské průzkumy historických fondů není úplně možné na tento typ fondů aplikovat – především z důvodu velké časové náročnosti takových průzkumů. Bylo tedy nutné, aby vznikla přehledná a srozumitelná aplikace, do které se zjištěné údaje zaznamenávají.

Pracoviště průzkumu fyzického stavu knihovních fondů

K průzkumu fyzického stavu knihovních fondů je třeba vytvořit specifické odborné pracoviště – poloprovoz, které bylo prvně zprovozněno v depozitářích NK ČR. Pracoviště zahrnuje zařízení

a další pomůcky pro provedení průzkumu, a to pojízdný stůl na míru šířky mezery mezi regály v depozitáři, notebook, čtečku čárových kódů a digitální USB mikroskop, pH metr s dotykovou elektrodou a kalibračními roztoky, stativ na fixaci elektrody, kádinky, filtrační papír, buničinu, digitální fotoaparát a barevnou fotografickou škálu, kartu na uložení fotografií.

Centrální znalostní báze RD – aplikace pro průzkum fondů

Záměrem již výše zmíněného nástroje pro průzkum fondů, *Centrální znalostní báze RD*, bylo také vytvořit prostředí pro evidenci a sdílení odborných dokumentů, archiv článků a zpráv dynamicky zařazovaných do řešených témat na základě obsahu, dále evidovat dokumenty a zprávy, karty jednotlivých zásahů (očista, restaurování, odkyselování atd.), příp. diskuze a hodnocení uživatelů – všechny informace by se měly týkat ochrany a zachování novodobých dokumentů pro budoucí generace v dobrém fyzickém stavu.

Stěžejním bodem našich aktivit je a bude podrobný průzkum knihovních fondů. Z výsledků pak bude možné vyhodnotit typy poškození, diagnostikovat jejich příčiny a navrhnout možná řešení (opravy, konzervátorské a restaurátorské zásahy na novodobém fondu, uložení do ochranných obalů, odkyselování, reformátování).

Databáze dále umožní rozhodování o prioritách v oblasti konzervace novodobých dokumentů NK ČR, o limitech další manipulace s poškozenými vzácnými dokumenty, o způsobu jejich zpřístupnění také pro další výzkum a vývoj. Tyto aktivity musí být těsně propojeny s procesem digitalizace, v prvé řadě poslouží při výběru dokumentů k reformátování. Databáze může sloužit i ke stanovování priorit činností v oblasti péče o knihovní fondy, kdy k dosažení maximální objektivitu je ve formuláři textová část zkombinována s částí obrazovou a s částí dokumentační.

V praxi bude možné z aplikace získat přesné a statisticky zpracovatelné údaje o tom, které knihy potřebují nutný restaurátorský či konzervátorský zásah (jsou mechanicky, biologicky či chemicky poškozené), dále zda mají vybranou hodnotu pH, koženou, plátěnou nebo papírovou vazbu, v jakém stavu tato vazba je, zda potřebují ochranný obal (krabici) nebo mají nevhodné ochranné obaly, které exempláře již z důvodu fy-

Foto: Jitka Hrušková

zického stavu nejsou vhodné pro výpůjčku, zda mají přílohu a jakou (mapa, stříh, CD apod.) aj.

Výsledkem využívání údajů z databáze bude maximální garance dlouhodobého zachování kulturního dědictví představovaného sbírkami knihoven a jeho permanentní dostupnost všem uživatelům.

Informace o exempláři v databázi by se měly průběžně doplňovat a upřesňovat. Právě tak se bude vytvářet a zaznamenávat historie exempláře (výpůjčky, výstavy, konzervátorské zásahy atd.). Z dlouhodobého hlediska pak aplikace bude umožňovat sledování a vyhodnocování vývoje fyzického stavu fondů v závislosti na přírodních konzervátorských či restaurátorských

zásadách, jejich výstavní historii i způsobu a podmínkách uložení. K tvorbě metodik, jak pečovat o novodobé fondy a zachránit je pro budoucí generace, budou sloužit i výsledky našeho projektu NAKI DF13P010VV004 s názvem *Průzkum, konzervace a péče o novodobé knihovní fondy – materiály a technologie*. Databázi využíváme i v projektu NAKI DG18P020VV001 s názvem *Syntetické materiály v knihovních fondech*.

Službu využijí v první řadě pracovníci ochrany a správy fondů – prozatím z NK ČR, MZK a Vědecké knihovny v Olomouci, potom pracovníci institucí spolupracujících na některých projektech, příp. další odborníci z tuzemska i zahraničí. Přístup do databáze je zatím možný pouze na základě registrace, a to u našich pracovníků. Pro práci s touto databází je vytvořen manuál a školení.

Závěr

Projekt vývoje databáze je originální, vyvinutý pro potřeby českých knihoven, ale inspiraci, teoretické znalosti a praktické zkušenosti jsme čerpali i při návštěvách archivů a knihoven v zahraničí. Zpravidla představují relativně jednoduché úkony, které nevyžadují složitá a finančně náročná technická zařízení. Cílem všech těchto metod je snaha o zachování knižního kulturního dědictví budoucím generacím.

PETRA VÁVROVÁ | Petra.Vavrova@nkp.cz

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY:

- VÁVROVÁ, Petra, Jiří POLIŠENSKÝ, Pavel KOCOUREK a Hana SEDLISKÁ. *Metodika průzkumu fyzického stavu novodobých knihovních fondů, certifikovaná metodika* [online]. 2013 [cit. 2019-03-07]. Dostupný z: <http://invenio.nusl.cz/record/253544?ln=cs>.
- VÁVROVÁ, Petra, Jitka NEORALOVÁ, Dana HŘEBECKÁ, Jiří POLIŠENSKÝ, Pavel KOCOUREK a Hana SEDLISKÁ. *Metodika průzkumu fyzického stavu novodobých knihovních fondů*. Praha: Památník národního písemnictví, 2018. ISBN: 978-80-87376-45-4 [PNP], 978-80-7050-697-4 [NK ČR].
- VÁVROVÁ, Petra, Jiří POLIŠENSKÝ, Pavel KOCOUREK, Hana SEDLISKÁ, Magda SOUČKOVÁ, Lucie PALÁNKOVÁ a Věra POSPÍŠILÍKOVÁ. Nový nástroj pro monitorování fyzického stavu knihovních fondů. *Knihovna*, 2012, č. 2, s. 66–76.
- VÁVROVÁ, Petra, Lucie PALÁNKOVÁ a Hana SEDLISKÁ. *Průzkum fyzického stavu novodobých knihovních fondů v Národní knihovně ČR – nový nástroj*. Referát přednesený na konferenci „Průzkum fyzického stavu sbírek písemného a obrazového kulturního dědictví aneb jak zjistit stav rozsáhlých sbírek“, 28. 11. 2012, Národní knihovna ČR.
- VÁVROVÁ, Petra, Hana SEDLISKÁ, Lucie PALÁNKOVÁ, Magda SOUČKOVÁ, Jiří POLIŠENSKÝ a Věra POSPÍŠILÍKOVÁ. *Metodika průzkumu fyzického stavu knihovních fondů*. Konference konzervátorů a restaurátorů, Litoměřice 2012 – přednáška a poster. Abstrakt posteru v odborném recenzovaném periodiku „Fórum pro konzervátory-restaurátory“, s. 128.
- VÁVROVÁ, Petra et al. *Závěrečná zpráva projektu rozvoje Národní knihovny České republiky jako výzkumné organizace, Oblast 5 „Vývoj nových metod konzervace novodobých knihovních dokumentů“*, MK00002322103. Praha 2010–2016.
- VÁVROVÁ, Petra et al. *Závěrečná zpráva projektu rozvoje Národní knihovny České republiky jako výzkumné organizace, Oblast 6 „Vývoj nových metod konzervace novodobých knihovních dokumentů“*, MK00002322103. Praha 2017–2018.

Knihovnická legislativa s parlamentní dimenzí

100 let od přijetí prvního knihovního zákona

Letošní rok je pro naše knihovnictví velice významný, neboť si v létě připomeneme 100. výročí od přijetí prvního knihovního zákona – dne 22. 7. 1919 přijalo tehdejší Národní shromáždění československé zákon č. 430/1919 Sb., o veřejných knihovnách obecních. Příspěvek je zaměřený na některé aspekty projednávání knihovnické legislativy od roku 1918 až po současnost.

→ Z uvedeného historického exkurzu po legislativních stopách knihovního zákona je patrné, že tematika knihovnictví rozhodně nezůstala našimi parlamentními sbory za posledních sto let nepovšimnuta.

Vývoj knihovnické legislativy od roku 1918 do současnosti byl již popsán v mnoha akademických pracích, v odborných člancích i v literatuře. S ohledem na zaměření naší odborné parlamentní knihovny se proto ve svém textu soustředím na některé detaily parlamentního projednávání při schvalování těchto zákonů, ať již v době Československé republiky, nebo už za existence samostatné České republiky.

První knihovnický zákon – 1919

Před vznikem Československé republiky – Český zemský sněm

První pokus o přijetí zákonné normy byl učiněn roku 1907 poslancem K. Pippichem (tisk DCCLIII), jenž požádal Český zemský sněm, aby uložil zemskému výboru vypracovat návrh zákona ve věci zakládání a udržování veřejných knihoven. Tento návrh však nebyl úspěšný.

Významnou osobností, která se podílela na skutečném formování textu zákona, byl L. J. Živný. Ke knihovnictví se dostal na základě inspiračních cest do Anglie v roce 1902, ze které se vrátil s rozhodnutím napřít své síly do služeb českého knihovnictví. Bylo mu jasné, že zákonná podpora této oblasti je více než nutnou podmínkou.

Byl velmi aktivní a činorodý a sepsal množství odborných textů s knihovnickou tematikou. Živný byl autorem prvního konkrétního návrhu zákona, jímž se upravuje zřizování a udržování veřejných knihoven v obcích „království českého“. Na základě jeho textu byl vypracován rozšířený návrh, který byl přednesen poslancem E. Koernerem v roce 1908 na zemském sněmu, avšak obstrukcí německých poslanců se nedostal k projednání a návrh samotný ve sněmovních tiscích nevyšel.

Parlamentní projednávání – Národní shromáždění československé

Návrh knihovního zákona připravili L. J. Živný s J. Auerhanem a tento návrh byl zařazen k projednání jako tisk 1233.

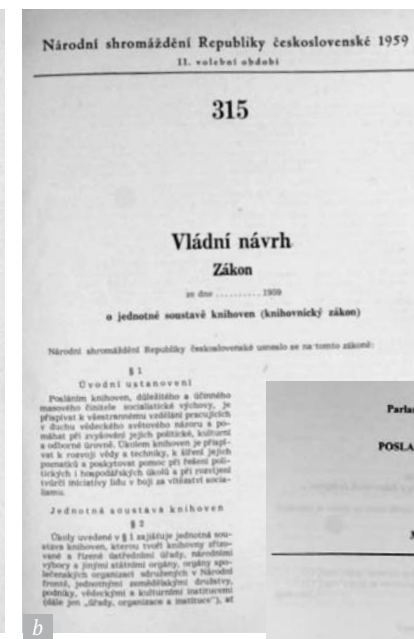
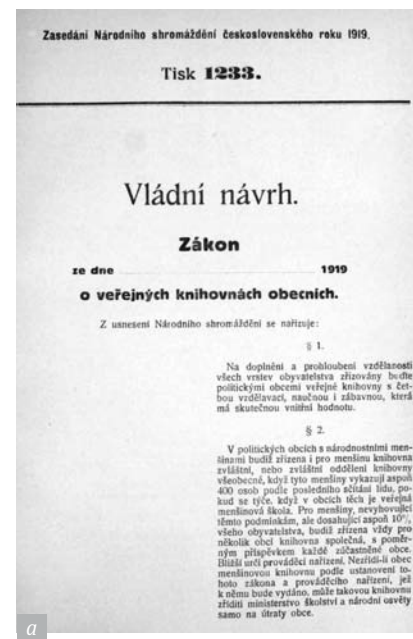
A. výbor

Kulturní výbor ze svého jednání dne 15. 7. 1919 vydal zprávu (tisk 1357), ve které nejsou k předloženému textu návrhu zákona žádné připomínky a kde doporučuje navrženou osnovu zákona ve 12 paragrafech přijmout.

B. plénum

Návrh zákona se projednával na schůzi dne 22. 7. 1919, kdy se jednalo o třetí bod denního programu. Zpravodajskou zprávu přednesl poslanec Pilát a poté zazněly další dva souhlasné příspěvky. V závěrečném hlasování byl návrh zákona bez jakýchkoliv úprav přijat a vstoupil v platnost 30. 7. 1919.

První knihovnický zákon platil bez jediné novelizace 40 let, což bylo možné díky obecnosti textu,

Druhý knihovnický zákon – 1959

Situace v průběhu válečných let značně omezila činnost lidových knihoven a hlavním úsilím knihovníků bylo, aby se chod vůbec udržel a aby se knihovny ubránily nátlaku po ideovém usměrnění své práce. Ale na druhé straně to byla doba příznivá pro reformní knihovnické úvahy. Nejvýrazněji se projevuje skupina knihovníků (tzv. skupina východočeská) soustředěná kolem pardubického knihovníka Z. Vavříka.

Činnost členů této pracovní skupiny dokumentuje mnoho písemných výstupů – některé z prací jsou obšírné, jiné se omezují jen na připomínky a poznámky k určitým otázkám. Komplexní shrnutí se nachází ve stati dr. Drtiny, která tak tlumočí obsahy jednotlivých prací, jež přináší poznámky o stavu českého knihovnictví i náměty, jak je zreorganizovat.

Veškeré snahy a pokusy o seriózní zamyšlení nad úpravou zákona a další progresivní rozvoj knihovnictví však byly přerušeny únorem 1948. Byla nastoupena cesta „socialistického programu výstavby knihovnictví v Československu“. Po změně politického režimu bylo jasné, že stávající knihovnický zákon nevyhovuje novým společenským

Doklady o parlamentním projednávání knihovnických zákonů: texty vládních návrhů z let 1919 (a), 1959 (b) a 2001 (c)

podmínkám, a začalo desetiletí diskusí o jeho nové podobě. Zpočátku se navrhovalo pouze opravit sporné články a uplatnit zásadu vzájemné kooperace všech knihoven. Brzy ale převládl názor, že knihovny jsou jedním ze základních nástrojů ideového působení, a od toho se odvíjelo celé pojetí nového zákona.

Vzhledem k tomu, že v roce 1950 bylo rozhodnuto, že zákonnou úpravu knihoven je třeba řešit souběžně s celou lidovými osvětou, odsunulo se zpracování a přijetí zákona o několik let.

Parlamentní projednávání – Národní shromáždění republiky Československé

Zákon byl do Národního shromáždění předložen Ministerstvem školství a kultury. Hlavním ideovým

zdrojem vypracovaného textu bylo usnesení ÚV KSČ o dalším rozvoji a prohloubení ideové účinnosti osvětové práce z května 1958.

A. výbor

Návrh zákona projednal 23. 6. 1959 výbor kulturní a stenografický záznam z jednání o tomto návrhu obsahuje 55 stran. Dlouhé úvodní slovo přednesla zpravodajka poslankyně Soukupová, která po faktickém popisu vývoje knihovnictví u nás dospěla k ideovému závěru, ve kterém se zdůrazňovala politickovýchovná funkce knihovníka i jeho zásadní poslání v šíření vědeckého světového názoru a socialistické kultury ve městech i na vesnicích.

V diskusi vystoupilo celkem 15 poslanců a šest přizvaných hostů převážně z předkládajícího ministerstva. Ve svých příspěvcích se k technickým záležitostem zákona a případným návrhům úprav diskutující vyjadřovali minimálně, převážně se jednalo o ideologické proslovy (viz např. posl. Homoly: *Když není na vesnici dobrý knihovník, tedy nám čtou Raise, prostě všechny knihy 19. stol., knihy ruralistické. Jenom když je dobrý knihovník, tak k těmto knihám půjčí i novou socialistickou knihu, sovětskou knihu, a tu často čtenáři nevracejí, ale koluje po celé vesnici.*)

Výbor ve svém usnesení (tisk 325) text zákona doporučil ke schválení a navrhl pouze drobné stylistické úpravy.

B. plénum

Na schůzi se návrh zákona (tisk 315) projednával 9. 7. 1959, kdy byl odpolední blok věnován kulturní tematice: osvětovému zákonu, knihovnímu zákonu a zákonu o muzeích a galeriích.

Zpravodajkou zákona na plénu byla opět poslankyně Soukupová, jejíž zpráva byla obsahově velmi podobná jejímu vystoupení na výboru. Mimo popisného úvodu se zde opět objevují tehdejší ideologické proklamace v následujícím duchu: *Socialistická revoluce tím, že vytvořila nové výrobní a společenské vztahy, vyvolala v miliónech lidí potřebu kulturněji žít. Tím, že osvobodila výrobní síly, vyvolává potřebu vyšší odborné kvalifikace. Proto největší rozmach knihoven nastal po vítězství pracujícího lidu v únoru 1948. Tehdy také bylo možno provést očistu a demokratizaci našeho knihovnictví. Československé knihovnictví vykazuje za dobu existence lidově*

demokratického zřízení velký kvalitativní a kvantitativní růst.

Diskuse ke všem projednávaným kulturním zákonům byla sloučena a po projevu ministra školství se v dalších třech příspěvcích neobjevila odborná polemika, ale zazněly opět jen ryze politické proklamace v duchu politických proslovů padesátých let. Zákon byl následně v bloku hlasování o této skupině návrhů jednomyslně schválen a vešel v platnost 25. 7. 1959.

K druhému knihovnímu zákonu bylo po dobu jeho platnosti vydáno velké množství prováděcích předpisů, ale sám zákon (vzhledem ke své obsahové nekonkrétnosti) nebyl nikdy obsahově novelizován. Jediná novela, která měla k této právní normě formální vztah (425/1990 Sb.), řešila působnost okresních úřadů a fakticky se knihovního zákona dotkla jen okrajově.

Knihovní zákon – 2001

Nelze jednoduše říci, že všechno, co se v oblasti veřejného knihovnictví zavedlo a vybudovalo v období platnosti druhého knihovního zákona, bylo špatné. Prosadila se koordinace bibliografické činnosti, bylo založeno středoškolské a vysokoškolské studium knihovnictví, zřízeny státní vědecké knihovny a ústřední odborné knihovny. Zároveň ale došlo k naprostě „ideové“ devastaci oboru. Knihovny se staly předním nástrojem socialistické výchovy, zmizela z nich spousta „závadné“ literatury, politická soutěž „Budujeme vzornou lidovou knihovnu“ se stala noční můrou celých generací knihovníků.

Již od počátku devadesátých let 20. století začala odborná knihovnická veřejnost volat po nové právní úpravě oboru. Nebyla ovšem vůbec jednotná v tom, zda je taková právní úprava vlastně nutná, a pokud ano, jak by měla vypadat. Ministerstvo kultury ČR (jako navrhovatel zákona) dlouho zastávalo názor, že pouze navrhne zrušit stávající zákon a nebude žádný nový připravovat. Toto se změnilo až po volbách v roce 1998.

Do té doby vznikl z iniciativy odborné veřejnosti nespočet verzí knihovního zákona, od zákona velmi podrobného až po texty zcela volné, spíše proklamativní, které měly především vyjádřit zájem státu na existenci veřejných knihoven, ale nijak problematiku neupravovaly.

V roce 1998 vznikla na ministerstvu pracovní skupina pro přípravu novely knihovního zákona,

složená ze zástupců ministerstva a Ústřední knihovnické rady. Poměrně brzy bylo zřejmé, že dávno minula doba, kdy bylo možné zákonem nařídit samosprávám, jakým způsobem budovat a vést vlastní knihovnu, proto došlo k rozhodnutí vytvořit zákon spíše motivačního charakteru, tzn. popsat, jak by měla veřejná knihovna vypadat.

Parlamentní projednávání

Poslanecká sněmovna

Vláda předložila sněmovně návrh zákona 16. 11. 2000 jako tisk 782 a jediným výborem, který byl určen k projednání, se stal výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu.

A. výbor

Výbor tisk projednal na své 48. schůzi 25. 4. 2001 a s několika pozměňovacími návrhy (většinu navrhl poslanec Kostrhun) ho doporučil ke schválení.

B. plénum

Návrh zákona uvedl na plénu tehdejší ministr kultury Pavel Dostál. Zdůraznil nutnost přijetí nového zákona, protože v té době stále platný zákon z roku 1959 samozřejmě nemohl odrážet novou společenskou situaci ani vývoj v oblasti knihovnictví a informační společnosti.

První čtení návrhu zákona: 34. schůze dne 21. 2. 2001 – v rozpravě vystoupilo sedm poslanců.

Druhé čtení: 36. schůze dne 16. 5. 2001 – v rozpravě vystoupilo osm poslanců.

Třetí čtení: 36. schůze dne 24. 5. 2001 – v rozpravě vystoupilo sedm poslanců – a návrh zákona byl schválen.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY:

- POCH, Josef. *L. J. Živný a knihovní zákonodárství*. Beroun, 1935. Tisk práce ze Sborníku věnovanému oslavě L. J. Živného, který vydal Ústř. spolek čsl. knihovníků v Praze.
- POCH, Josef. *O novou úpravu československého knihovnictví*. Praha: Svaz českých knihovníků, 1947. Knihovnické aktuality, svazek 3.
- FRIDRICH, František. *Veřejné knihovny obecní v Československu 1919–1929*, Praha: Masarykův lidový ústav, 1931. III. svazek studijní knihovny Masarykova lidového ústavu.
- KOUBOVÁ, B. *Právní úprava veřejného knihovnictví*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Fakulta právnická. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/85067>.
- TONCAROVÁ, N. *Právní úprava veřejného knihovnictví*. Plzeň, 2014. Bakalářská práce. Západočeská univerzita. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/handle/11025/13651?mode=simple>.
- Národní shromáždění, výbor kulturní dne 23. a 24. 6. 1959, stenografický zápis. Archiv Poslanecké sněmovny.
- Digitální repozitář Poslanecké sněmovny. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih>.

Senát

Výbor a plénum

Výbor text postoupený z Poslanecké sněmovny (senátní tisk č. 67) projednal na své deváté schůzi 13. 6. 2001 a bez připomínek jej doporučil ke schválení.

Plénum se svým usnesením č. 143 ze dne 9. 6. 2001 návrhem nezabývalo.

Zákon č. 257/2001 Sb. vešel v platnost dne 25. 7. 2001 s účinností od 1. 1. 2002.

Do současnosti byl zatím upraven sedmi novelami, z toho odborná novela byla pouze jedna (č. 346/2001 Sb.); ostatní úpravy se týkaly jiných právních norem (autorský zákon, rozpočtové určení daní, základní registry, daňový řád, přestupkový zákon) s okrajovým dopadem na knihovní zákon.

Jiné

V rámci legislativy, která se úzce dotýká oblasti knihovnictví, je třeba uvést ještě tyto zákony, jejichž detailní legislativní průběh je k dispozici na webových stránkách Poslanecké sněmovny (sekce *Digitální repozitář*):

- č. 37/1995 Sb. (o neperiodických publikacích), vol. období PS I., tisk 1358 – doposud tři novely;
- č. 46/2000 Sb. (tiskový zákon), vol. období PS III., tisk 245 – doposud sedm novel;
- č. 121/2000 Sb. (autorský zákon), vol. období PS III., tisk 443 – doposud 23 novel.

Z uvedeného historického exkurzu po legislativních stopách knihovního zákona je patrné, že tematika knihovnictví rozhodně nezůstala našimi parlamentními sbory za posledních sto let nepovšimnuta.

IGOR VÁCLAVÍK | Vaclavik@psp.cz

Besedy pro děti v knihovně

Více než tři roky jsem knihovnicí Husovy knihovny Říčany v oddělení pro děti. Že bych chtěla pracovat v knihovně, jsem si uvědomila až ve věku před čtyřicítkou. Zanedlouho poté se mi to splnilo. Možná právě proto mě toto povolání tak baví. Součástí mé práce měla být i tvorba besed pro děti ze škol a školek.

→ Během roku máme obsazeny všechny pondělní termíny a chodí k nám nejen místní děti, ale i ty z okolních vesnic a měst.

Foto: autorka

Premýšlela jsem, jak toto zadání zpracovat, a moje předchozí zkušenosti z marketingu a práce s grafickými programy mi poskytly nápad využít prezentačního programu PowerPoint, ve kterém jsem si zpracovala většinu besed. Moje vlastní práce s dětmi pak spočívá v tom, že když přijdou do knihovny a usadí se na schodech na měkkých polštářcích, já jim prezentaci promítám. Do děje vstupuji s dotazy a připomínkami a s dětmi vedu poměrně živou a hlasitou debatu. Děti jsou promítáním zaujaté, a to i ty nejmenší, protože je promítaný obraz, text či jednoduchý obrázek zaujme. Nejde však mít vše jen promítané na zeď, to bych dlouhou dětskou pozornost neudržela.

Poprvé v knihovně

Když děti ze školek přicházejí poprvé do knihovny, prvotní besedou je takzvaná *Informatika* neboli *Poprvé v knihovně*. Zde dětem ukazují a povídám o tom, co v knihovně půjčujeme. Ukážu jim knihy, časopisy, audioknihy, komiksy, leporela, vysvětlím i to, že máme knihy s příběhem – beletrii – a knihy, ze kterých se něco naučíme – naučnou literaturu. Povím jim, kdo je to spisovatel, kdo ilustrátor i překladatel. Ukážu jim fotografie několika spisovatelů, obálky známých knih a ilustrace. Vysvětlím jim rozdíl mezi knihovnou a knihkupectvím. Řeknu jim, jak se mají chovat ke knihám a jak v knihovně. Zjistí, že do knihovny můžou chodit, i když ještě neumí číst, a také že se v knihovně dá strávit příjemný čas třeba prohlížením knížek. Vždy se po takové besedě nějaké dítě s rodičem následně dostaví do knihovny a je z něj náš nový čtenář. To je největší odměna spolu s tím, když se děti po besedě loučí s úsměvem, spontánně nám třeba tykají a jsou pozitivně naladěné.

Pohádky pro nejmenší

Další z hojně objednávaných akcí pro školky je beseda *Klasické pohádky a říkanky*. Jde každý rok o novou besedu na téma pohádek pro nejmenší, protože se snažím besedy obměňovat, aby děti neviděly to samé dva roky po sobě. Letos tedy u nás uvidí besedu s promítáním, ve které jsou na začátku obrázky zvířátek žijících v Čechách. Ptám se dětí, jak se které zvíře jmenuje, jakou má barvu, čím je lidem prospěšné a jaký zvuk je pro ně typický. Děti ohromně baví, když

Foto: autorka

můžou vydávat zvuky zvířátek. Následně se situace obrátí a děti hádají, o jaké zvíře se jedná, podle zvuků. Pak dětem čtu několik promítaných básniček s ilustracemi Josefa Lady. Mnoho dětí se ke mně připojí a společně pak říkáme básničky nahlas.

Potom dětem čtu několik krátkých verzí pohádek. Vždy na začátku čtení zdůrazním, aby dávaly pozor, protože se pak budu na několik věcí ptát. Děti jsou nadšené, když správně odpoví. Na závěr si také moc rády vybarví nějakou omalovánku týkající se knížek, ze kterých se četlo.

Dobrovolnost a přirozenost

Děti do žádné činnosti nenutím. Chci, aby měly pozitivní pocit z návštěvy knihovny, aby se k nám příště nebály přijít a aby věděly, že u nás je přátelské místo, kde je nikdo nebude zkoušet. Snažím se také o to, aby se nebály zeptat nebo požádat o radu či pomoc při hledání knih, které je zaujaly, proto je nenutím odpovídat na otázky ani vybarvovat omalovánky. Na zem připravím polštářky a dám na ně leporela s tím, že kdo bude chtít, abych mu některé přečetla, může za mnou přijít. Vždy se postupně přidává víc a víc dětí, společně si knihy prohlížíme, krátkou knížku jim přečtu. To děti baví. Tím jejich návštěva knihovny končí. Celá zabere přibližně hodinu.

Děti ze školek k nám rády chodí i na besedy o Vánocích a Velikonocích. Na nich děti opět formou promítání hezkých obrázků provedu zvuky těchto svátků. Vždy promítanu konkrétní obrázek – například pletení pomlázky – a dětem povím, proč se právě tento zvyk dodržuje. Během besedy přečtu i tematickou pohádku a sama nebo s pomocí dětí řeknu několik básniček. Dě-

tem promítanu také krátkou pohádku, která je k dispozici na Youtube. Osvědčil se mi vánoční díl *Chaloupky na vršku a Zahrádky pod hvězdami*. Na závěr je chvilka na vyrábění. O Vánocích si děti vybarví jednoduchou papírovou ozdobu, kterou si mohou odnést nebo pověsit na knihovní stromeček, a o Velikonocích je to papírové vejíčko nebo omalovánka s velikonoční tematikou. Mám zkušenost, že takto ucelená beseda o zvycích zaujme i paní učitelky a že se u nás nenudí ani ony.

Jednu z besed jsem se rozhodla udělat bez pomoci promítaného obrazu, a to o knize *Dítě je dítě*. Při besedě vycházím z volně dostupného návodu dohledatelného na webu (<https://new.ctenarskekluby.cz/>). S dětmi sedíme na zemi, postupně jim přečtu celou knihu. Nejprve si povídáme o obálce, také o čem kniha asi bude, nápady napíši na flipchart, bavíme se o jednotlivých zvířátkách, jaká jsou, co jedí, zda jsou veselá, či smutná, prohlížíme si ilustrace a opět si říkáme, co nám sdělují. Nakonec porovnáme napsané odhady dětí se skutečným příběhem. Závěrem děti dostanou omalovánku s obrázky malých žab, mámy myšky a názvem knihy, aby mohly i doma rodičům ukázat, jak se kniha jmenovala. Udržet pozornost dětí čtením není těžké. Děti se přirozeně začnou o čtený text zajímat, ty průbojnější reagují výrazněji a já se pokouším zeptat i těch ostýchavějších, nebo jim alespoň ukázat obrázek a chvilku se věnovat každému jednotlivému dítěti.

Základy společenského chování

Poslední besedou, kterou mám zpracovanou v programu PowerPoint, je kniha od známé autorky dětských knih Ivony Březinové *Neotesánek (základy společenského chování pro ty úplně nejmenší)*. Spisovatelka mi dala souhlas, takže její knihu mohu podobným způsobem prezentovat. Celou jsem tedy přepsala do prezentace a naskenovala k ní obrázky. Připravila jsem si animace Neotesánka, kdy mu z těla postupně odpadávají kousky kůry tak, jak se učí správnému chování. Po každé jednotlivé kapitole si s dětmi povídáme o tom pravidlu slušného chování, o kterém příběh pojednával. Když například dočteme ten o podávání rukou, děti si vyzkouší, jak se to správně dělá. Závěrem si vybarví a odnesou omalovánku s Neotesánkem.

Na popisované besedy máme v knihovně vyhrazeno pondělní dopoledne, kdy je knihovna zavřená pro veřejnost, aby na návštěvy škol a školek byl klid a prostor. Během roku máme obsazeny všechny pondělní termíny a chodí k nám nejen místní děti, ale i ty z okolních vesnic a měst. Kapacita je maximálně 30 osob, aby bylo možné udržet pozornost dětí. Nové besedy si zpravidla připravuji v období prázdnin.

Čtenářský blog

Protože mě knihovnická práce naplňuje, aktivně se věnuji i čtení dětských knih. Mám zkušenost, že u dětí jako motivace dobře zafunguje, když jsem knihu sama četla, když jim sdělím osobní

názor na nějakou knihu a zdůrazním, co mě na ní zaujalo a co předpokládám, že by mohlo zaujmout i je jako čtenáře. Abych si obsahy knih lépe pamatovala a nesplývaly mi v jeden velký celek, inspirovala jsem se radou jedné paní z nakladatelství a začala si vést blog, kam píšu krátké obsahy a postřehy k jednotlivým titulům. Blog mám jako volnočasového koníčka. Pokud by vás zajímal, můžete se podívat na webové stránky www.ctuctesceteme.cz.

Až budete mít cestu do Říčan do blízkosti Masarykova klasického gymnázia na Komenského náměstí, stavte se i u nás v knihovně. Rádi vás uvítáme.

JANA SVOBODOVÁ

detske.odd@knihovna.ricany.cz

Události

Anketa **SUK** – Čteme všichni 2018

U příležitosti Mezinárodního dne dětské knihy vyhlásilo 11. 4. 2019 Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského (NPMK) výsledky již 26. ročníku celorepublikové literární ankety **SUK** – Čteme všichni o nejoblíbenější dětskou knihu. Je nejstarší anketou svého druhu v ČR; její tradice sahá až do roku 1993.

Knižní produkci roku 2018 hodnotilo celkem 1958 dětí a knihovníků. Hlasování bylo ukončeno 25. 3. Čtvrtého dubna bylo na základě hlasovacích lístků ve studiu Rádia Junior Českého rozhlasu vylosováno 50 dětí, které získaly knižní dar. Slavnostního vyhlášení v Českém muzeu hudby se zúčastnila Zuzana Matušková, náměstkyně MŠMT, která předala Cenu učitelů. Cenu dětí oceněným autorům předala Markéta Pánková, ředitelka NPMK.

CENA DĚTÍ

1. Pavlína Jurková, Jarmila Vlčková: **Viktor a záhadná teta Bobina** (Albatros)
2. Jeff Kinney: **Deník malého poseroutky** (CooBoo)
3. Ester Stará: **Šedík a Bubi** (Picollo, Euromedia)

CENA KNIHOVNÍKŮ KLUBU DĚTSKÝCH KNIHOVEN SKIP

1. Ivana Peroutková: **Valentýnka a narozeniny** (Albatros)
2. Julia Donaldson: **Dráček Zog a princezna rebelka** (Presco Group)
3. Václav Cílek, Jan Sokol, Zdena Sůvová: **Evropa, náš domov** (Albatros)

Více podrobných informací získáte na www.npmk.cz; vaše případné dotazy zodpoví Edita Vaníčková Makosová (tel. 221 966 420, e-mail vanickova@npmk.cz).

CENA UČITELŮ ZA PŘÍNOS

K ROZVOJI DĚTSKÉHO ČTENÁŘSTVÍ

- (uděluje porota učitelů bez rozlišení pořadí)
- Ivona Březinová: **WWW.bez-bot.cz** (Cattacan)
- Sylva Francová: **Áda spadla do kanálu** (Albatros)
- Vojtěch Matocha: **Prašina** (Paseka)
- Martina Špinková: **O tajemství** (Cesta domů)
- Martin Vopěnka: **Biblické příběhy pro nevěřící děti** (Mladá fronta)

CENA NOCI S ANDERSENEM

- (udělují děti, které se zúčastnily Noci s Andersenem)
- Vojtěch Matocha: **Prašina** (Paseka)

Knihovníci a ex libris

Knihovníci a ex libris Olomoucký kraj

Řada knihoven má své ex libris, některé knihovny mají i jejich sbírky a dokonce mnozí knihovníci mají svá vlastní. V tomto cyklu jsme se zaměřili právě na ex libris knihovníků. Druhá část je věnována těm z Olomouckého kraje.

Stanislav ŠVEHLA

(1881 Prostějov – 1945 Kroměříž)
bibliofil; sepsal knihu o uspořádání knihovny

vlevo – autor: František Kobliha
(1877–1962)

vpravo – autor: Josef Hodek
(1888–1973)

Otto František BABLER

(1901 Zednice v Bosně – 1984 Olomouc) knihovník,
bibliofil, úředník

vlevo – autor: Jan Konůpek
(1883–1950)

vpravo – autor: Ruda Kubíček
(1891–1983)

František Serafinský PROCHÁZKA

(1861 Náměšť na Hané – 1939 Praha)
básník, spisovatel, knihovník, redaktor

autor: Václav Rytíř (1889–1943)

KVĚTA CEMPÍRKOVÁ

cempirkova@cbvk.cz

Obr.: sbírka ex libris
Jihočeské vědecké knihovny
v Českých Budějovicích

Veřejné knihovnictví v Olomouci

V převážně německé Olomouci se na přelomu 19. a 20. století podporovaly hlavně aktivity spojené s německou většinou. Ve fondu jezuitské knihovny, který byl zpřístupněn veřejnosti, převládala odborná a cizojazyčná literatura, která nedokázala uspokojit široké čtenářské vrstvy. Z Dámského odboru Národní jednoty východní Moravy vzešla v roce 1887 myšlenka zřídit v Olomouci velkou veřejnou knihovnu, která se měla stát důležitým centrem českého národního buditelství.

→ **Jedinou bolestí knihovny, a to velmi citlivou, je absence nové prostorné budovy. ...ale zatím chybí politická vůle takovou architektonicky zajímavou stavbu občanské vybavenosti v historickém městě realizovat.**

Národní jednota shromažďovala knižní dary a na konci roku 1889 čítal její fond v klubovně České besedy v Národním domě již 600 knih. Přestože v té době byli občané německé národnosti v Olomouci značně v převaze, první německá veřejná knihovna byla otevřena až o pět let později.

Vznik městské knihovny

V roce 1910 se knihovna přestěhovala z Národního domu do Slovenské ulice a v roce 1912 zde začal brigádně působit také Antonín Šprinc, pozdější ředitel a přední český knihovník (*pozn. red.:* více viz Antonín Šprinc. *Čtenář*, 2018, 70, č. 5, s. 190–192). V roce 1915, kdy se připomínalo 500. výročí upálení Mistra Jana Husa, se výbor Národní jednoty rozhodl přejmenovat ji na *Husovu knihovnu Národní jednoty*.

Po vzniku zákona o veřejných knihovnách obecních v roce 1919 navrhli zastupitelé města Národní jednotě, aby právě její fond vytvořil základ pro novou veřejnou městskou knihovnu. A tak již rok po vydání zákona vznikla *Husova knihovna Národní jednoty – veřejná knihovna hlavního města Olomouce*. Ředitelem byl z pěti uchazečů zvolen právě A. Šprinc. Původní fond se doplnil menšími sbírkami ze spolkových knihoven nebo dary od soukromých vlastníků a narostl na víc než 4500 kusů. Opět proběhlo stěhování –

tentokrát do přízemí Salmova paláce na Horním náměstí, kde se zřídilo oddělení pro dospělé, pro mládež i čítárna.

V prvních několika letech existence knihovny rychle narůstal jak fond, tak počet čtenářů. Šprinc také zřídil šest poboček v obcích, které se v roce 1919 staly součástí Velké Olomouce a jejichž populace byla vždy převážně česká. Knihovna začala vydávat první tištěný seznam literatury pro dospělé i pro mládež a zřízen byl také lístkový obsahový seznam pro personál.

Po rozvoji obstrukce

Ale úspěšné roky vystřídala léta válečná. Na složení fondu se pochopitelně podepsal zásah ze strany nacistických okupačních orgánů. V roce 1940 došlo k přejmenování instituce na *Česká veřejná knihovna hlavního města Olomouce* (dvojjazyčně). Zaměstnanci museli doložit árijský původ a vykonání zkoušky z němčiny. Po druhé světové válce došlo opět ke stěhování a sloučení s původní německou knihovnou. Zpětně se do fondu vřadily knihy dříve označené za nevhodné, které nestihly být zničeny. Původní předválečný název se zjednodušil na *Husova veřejná knihovna hlavního města Olomouce*.

V říjnu 1947 byl radou po dlouhých peripetiích schválen návrh přenechat městské knihovně

Čítárna městské knihovny v Salmově paláci v roce 1921

budovu bývalého okresního hejtmanství na nám. Republiky, kde knihovna sídlí dodnes. Ze začátku ale obývala pouze pravou stranu přízemí a první patro.

Nedlouho po únoru 1948 byly pro knihovnu vytyčeny nové ideově politické úkoly. V souladu s komunistickými ideály byla podporována hlavně četba marxisticko-leninská a literatura přírodovědecká, průmyslová a zemědělská. Doba se pochopitelně podepsala na složení fondu – postupně byly vyřazovány knihy tzv. závadné, které odporovaly tehdejšímu režimu.

Opětovný rozvoj

Práce knihovníků se soustředila na práci se čtenářskou obcí. Pořádaly se besedy jak pro děti, tak pro dospělé. Vznikaly k nim i doprovodné texty – jednak metodická podpora pro ostatní knihovníky, jednak bibliografické brožurky pro veřejnost. Přibližování čtenářů je patrné například z toho, že se vytvářely tematické seznamy literatury nebo že byl v roce 1950 zaveden tehdy novátorský volný výběr. Do obcí, v nichž nebyla lidová knihovna, jezdil bibliobus, v roce 1952 vzniklo samostatné hudební oddělení. Během následujících desetiletí se knihovna stala významným pomocníkem státu při zvyšování zájmu veřejnosti o nejrůznější politické a kul-

Oddělení pro dospělé (70. léta)

turní dění u nás i ve světě. Vydávala sborníky k nejrozličnějším příležitostem, navazovala družbu s knihovnami na Slovensku, v Itálii, Polsku nebo tehdejším Sovětském svazu, pořádala pravidelné několikadenní knihovnické kurzy.

V 70. letech došlo také k významné rekonstrukci hlavní budovy – byl zbudován třípatrový sklad, garáže, údržbářská dílna, sociální zařízení pro zaměstnance, sklepní prostory byly upraveny na klubovnu, která se používá dodnes – a to všechno za plného provozu. Volný výběr se rozšířil ze 6000 na 20 000 svazků, což je objem fondu, který si knihovna drží víceméně dodnes.

Příjem a výdej knih probíhal v roce 1972 za ještě dosti primitivních podmínek

Protože se knihovnictví v Olomouci vždy snažilo jít s dobou, brzy po nástupu počítačové techniky se Okresní knihovna v Olomouci pustila do první fáze automatizovaného zpracování fondu v knihovnickém programu, a to od roku 1993. Od roku 1997 se čtenářům zpřístupnil on-line katalog, o rok později byl zaveden také veřejný internet.

Současnost

Dnešní *Knihovna města Olomouce*, jejímž zřizovatelem je statutární město Olomouc, si musí hledat své místo na slunci mezi dalšími velkými knihovnami v krajském městě – Vědeckou knihovnou v Olomouci a Knihovnou Univerzity Palackého v Olomouci.

Je moderní komunitní knihovnou. Má 12 000 čtenářů, kteří navštěvují nejen ústřední budovu, ale také tři velké pobočky s celotýdenním provozem a jedenáct menších poboček v městských částech. Roční čtvrtmilionový počet uživatelů znamená, že některou ze služeb knihovny využije denně v průměru 900 lidí, což není málo. Podíl na tom má kvalitní, živý fond (220 000 knihovních jednotek), moderní bezbariérový interiér a vzdělání a laskaví knihovníci. Nabídku knih, časopisů, hudebních CD a audioknih oživují e-knihy, dětské kufříky, elektronické čtečky a stolní hry.

Prioritou zůstávají děti od nejútlejšího věku. Projekt *Bookstart* přivádí nové zájemce o knížky a čtení. Čtenářskou gramotnost rozvíjejí besedy na různá témata, knihovnické lekce a aktivity typu *Knížka pro prvňáčka*, *Pasování na čtenáře*, *Noc s Andersenem* či *Den pro dětskou knihu*. Daří se cílit i na věkovou skupinu středoškoláků – počet tříd přicházejících do knihovny na zajímavé interaktivní besedy se zvyšuje.

Dětské oddělení (70. léta)

Doslova „oříškem“ jsou lidé v produktivním věku, zejména muži, ale i jejich počet pomalu narůstá. Přispívá k tomu také nová „mužská“ místnost orientovaná na fantasy, sci-fi, detektivky a komiksy. Tradiční setkání se spisovateli, vědci nebo umělci doplňují *Cestopárty*, postavené na zážitcích našich spoluobčanů, *Gramopárty*, připomínající zapomenuté kapitoly populární hudby, či velice oblíbený *Klub deskových her*. Pravidelné vzdělávací besedy věnující se literatuře a umění, stejně jako kurzy trénování paměti a tvůrčího psaní podporují představu knihovny jako centra celoživotního vzdělávání. Nově se rozjíždí setkávání lidí bez rozdílu věku při kvízových odpolednech.

Bezplatný internet pro každého ve speciálně vybaveném internetovém centru přivádí do knihovny další návštěvníky. Zdarma jsou také počítačová školení pro olomouckou veřejnost se zřetelem na minoritní skupiny obyvatel.

Knihovna se však neotevírá jen svému městu. Je pověřenou knihovnou pro 130 knihoven olomouckého okresu, spolupracuje s řadou institucí a neziskových organizací, zapojuje se do celostátních projektů, aktivně pracuje v knihovnickém spolku.

Jedinou bolestí knihovny, a to velmi citlivou, je absence nové prostorné budovy. Představy, jak by měla vypadat veřejná knihovna 21. století, na co by se měla zaměřit, jaké služby nabízet, jsou jasné, ale zatím chybí politická vůle takovou architektonicky zajímavou stavbu občanské vybavenosti v historickém městě realizovat.

LENKA PRUCKOVÁ | pruckova@kmol.cz
ZUZANA SNOPKOVÁ | besedy@kmol.cz

Foto: archiv KMOL

První knihovní zákon – 100 let

Z historie české a německé knihovny v meziválečném Šumperku

Několik měsíců po vzniku samostatného Československa byl v červenci roku 1919 vydán zákon o veřejných knihovnách obecních. Ukládal za povinnost každé obci zřídit a vydržovat ze svého rozpočtu veřejnou, všem obyvatelům přístupnou knihovnu. Pamatoval i na národnostní menšiny, kdy za určitých podmínek nařizoval taktéž zakládání menšinových knihoven. Tento případ se týkal mimo jiné i severomoravského města Šumperku, ve kterém žilo převážně obyvatelstvo německé národnosti, ovšem po roce 1918 se výrazně navýšil počet českého obyvatelstva. Následující řádky jsou proto věnovány meziválečné historii jak německé, tak i české veřejné knihovny.

→ **Obě části české knihovny postihl v roce 1938 stejný osud. Svazky uložené v sudkovské škole spálili němečtí fanatici na poli, v Šumperku je prý převezli do sběru. Zachovaly se jen knihy, které se nacházely vypůjčené u čtenářů.**

Vznik německé knihovny

Počátky německé knihovny v Šumperku sahají do roku 1886. Vznikla z odkazu šumperského podnikatele, zakladatele řady veřejné prospěšných institucí a v letech 1864–1870 starosty města Josefa Ferdinanda Schneidera. Pro účely zřízení knihovny odkázal svou vlastní bohatou sbírku knih. Provoz měl být financován z obnosu jednoho tisíce zlatých. O několik let později věnoval výrobce lněných tkanin Josef Spielvogel svůj rozlehlý dům v tehdejší Neugasse (dnešní ulice Generála Svobody) pro umístění knihovny a taktéž odkázal na její provoz finanční prostředky. Ve 2. polovině 19. století zakládaly i některé šumperské spolky své vlastní knihovny, ovšem přístupné pouze svým členům.

Město Šumperk převzalo knihovnu do své správy v roce 1920. Podle výše uvedeného zákona bylo povinno přispívat na její provoz částkou odvozenou z počtu obyvatel. V té době zde žilo více než 13 000 obyvatel, z toho ovšem necelé dva tisíce tvořili Češi, kteří si vybudovali vlastní knihovnu, o níž bude pojednáno později. Správu německé městské knihovny, otevřené oficiálně

Česká veřejná knihovna v Šumperku sídlila v dnešní ulici Generála Svobody (v budově vlevo)

v červenci roku 1921, vykonávala osmičlenná knihovní rada. Jedním z prvotních úkolů rady byl výběr vhodného adepta na pozici knihovníka. Roku 1921 se jím stal válečný invalida Martin Eckert, který se o provoz knihovny staral nepřetržitě až do roku 1945.

Ve Spielvogelově domě byly upraveny prostory určené pro výpůjční část a pro příruční knihovnu, umožňující studium na místě. Od března roku 1922 mohli čtenáři využívat služeb nově zřízené čítárny, která sloužila příležitostně i jako přednáškový sál. V době převzetí knihovny do správy města čítal její knižní fond zhruba 6000 svazků,

ale řada svazků byla již značně zastaralá nebo opotřebovaná. Pro rychlejší obnovu fondu zvýšilo město svůj povinný příspěvek a byly zavedeny roční čtenářské poplatky i poplatek za půjčení jedné knihy na dva týdny. Během necelých dvaceti let se podařilo navýšit knižní fond na téměř 15 000 svazků.

Časem přestávalo být umístění knihovny ve Spielvogelově domě vyhovující. V říjnu roku 1932 byla proto přestěhována do prvního patra tzv. Seidlova domu na rohu tehdejšího Marktplatz (dnes náměstí Míru), kde sídlila ještě v prvních letech 2. světové války.

Čítárna německé knihovny v Šumperku (20. léta)

Vznik české knihovny

V Šumperku fungovala v meziválečné době rovněž česká veřejná knihovna. I na její provoz bylo město povinno přispívat podle podmínek stanovených zmíněným zákonem. Dochované archivní materiály však dávají tušit, že česká knihovna se ze strany převážně německého vedení města rozhodně netěšila stejně přízni jako německá. Počátky knihovny lze klást do roku 1919, kdy byly v malé místnosti nádražní budovy soustředěny knižní fondy místního odboru Národní jednoty, dále Sokola a Československé obce legionářské. Z nádraží se pak knihovna přestěhovala do klubovní místnosti restaurace Česká beseda, která se nacházela v jednom z domů na tehdejších Eichelbrennerově náměstí (dnes součást ulice Generála Svobody). Toto umístění však nevyhovovalo a česká knihovná rada proto naléhala na vedení města s žádostí o přidělení vhodnějšího prostor. Nakonec byla knihovně po zdoluhavých jednáních přidělena jedna z místností v objektu bývalého dominikánského kláštera, která ale brzy přestala postačovat narůstajícímu provozu. Přes veškeré snahy se čeští čtenáři do roku 1938 nové knihovny nedočkali a pro stísněné prostory nemohla být zřízena ani samostatná čítárna.

Knihovní fond, tvořený zpočátku spolkovými knihovnami, se dále rozrůstal o nově pořízené svazky, jejichž nákup umožňovaly nejen dary příznivců, ale taktéž povinný příspěvek města. O obsahu meziválečného fondu, který čítal zhruba 4500 svazků, si můžeme učinit představu díky tiskem vydanému *Seznamu knih české veřejné knihovny* z roku 1938, který dodnes využívají pracovníci Masarykovy městské knihovny v Šumperku pro své interní potřeby.

Vedení knihovny obstarávala šestičlenná česká knihovná rada. Do roku 1926 vykonával funkci knihovníka profesor gymnázia František Bayer. Poté převzal uvolněné místo jeho kolega dr. Jan Springer. Patřil k nejvýraznějším osobnostem českého veřejného života v meziválečném Šumperku. Podílel se na činnosti řady spolků, vedl místní odbor Národní jednoty nebo jednotu Sokola. Aktivní byl i na poli vlastivědy, kde publikoval početnou řadu prací.

Jan Springer vedl českou knihovnu až do podzimu osudného roku 1938. Po odstoupení pohraničí nacistickému Německu ukončil její činnost a knihy připravil k přestěhování na bezpečnější místo. S pomocí odcházející vojenské posádky byly přestěhovány do budovy školy v české obci Sudkov. Jednalo se ale o knihy původní spolkové knihovny a svazky pořízené z darů. Knihy nakoupené z příspěvků města byly ponechány na místě. Sudkov se nacházel již na území někdejšího politického okresu Zábřeh, který pro svůj český ráz neměl připadnout do záboru, vše ale nakonec dopadlo jinak.

Obě části české knihovny postihl stejný osud. Svazky uložené v sudkovské škole spálili němečtí fanatci na poli, v Šumperku je prý převezli do sběru. Zachovaly se jen knihy, které se nacházely vypůjčené u čtenářů.

Nová historie

Německá knihovna fungovala nadále po celou dobu 2. světové války. Ze Seidlova domu na rohu náměstí se však na počátku 40. let přestěhovala do jiné budovy v Neutorgasse (dnešní Lužicko-srbská). Rok 1945 ukončil i její existenci a od tohoto data se začala psát nová historie české knihovny města Šumperk.

MICHAELA KOLLEROVÁ

michaela.kollerova@muzeum-sumperk.cz

Foto: fotoarchiv Vlastivědného muzea v Šumperku

První knihovní zákon – 100 let

Knihovna v „Hanáckých Benátkách“

Město Litovel leží v srdci chráněné krajinné oblasti Litovelské Pomoraví. Je postaveno ve vnitrozemské deltě řeky Moravy, rozvětvené do šesti ramen, a odedávna je úzce spojené s vodou a životem řeky. Výstižně se mu říká „Hanácké Benátky“. Příspěvek popisuje dramatické osudy městské knihovny v období první republiky a zvláště pak za hospodářské krize.

Jako mnoho jemu podobných zažívalo malé moravské město na úrodné Haně v druhé polovině 18. století rozvoj národnostního uvědomění. Díky působení prvních ekonomických ryze českých subjektů, Rolnické záložny a Rolnického akciového pivovaru, se počet aktivních a uvědomělých vlastenců postupně rozrůstá o řadu vzdělaných obyvatel českého původu. Vznikají mnohé vlastenecké spolky a v nich se formují snahy Čechů ovládnout správu města, která je dosud v rukou německých občanů. Značně vyhrcořený národnostní boj o ovládnutí městské správy vyvrcholil v Litovli v obecních volbách v roce 1899, kdy zvítězila česká strana.

Zárodky české obecní knihovny

Do celého procesu se významně zapojila Měšťanská beseda, původně čtenářský spolek, založený roku 1865, kolem kterého se postupně soustředily vůdčí osobnosti české společnosti. Patřil k nim účetní cukrovaru Václav Socha, později první český starosta města, nebo lékař Jan Smyčka, kulturní organizátor a iniciátor národopisných sbírek, jež se později staly základem městského muzea. Měšťanská beseda a další spolky provozovaly pro své členy knihovny a čítárny. Například sokolové se už v roce 1898 rozhodli otevřít svou čítárnu široké veřejnosti. V dobovém tisku se psalo: *Prvním a hlavním účelem jest, aby široké vrstvy našeho lidu, které hledají lacinou četbu, jak zábavnou, tak politickou, našly ji v místnosti privátní, a ne jako dosud v hostincích, kde byly nuceny také něco utratit. V kni-*

*...myšlenka poveren overnemenum room...
6) Vzhledem k tomu, že místnosti
v budově čp. 124 m., které pro po-
třebu obecní knihovny a archivu
obecním výborem uřízeny byly,
nyní sk. záruku ku používání pře-
stávají jsou, usneseno návrh
D. Jana Smyčky opatřiti k to-
mu cili místnosti jiné nájemem.*

Zápis o pronájmu místností pro první obecní knihovnu z roku 1903

Foto: archiv MěK Litovel

hách čítárny možno si přečíst spisy poučné, odborné, zábavné a z časopisů jest vyloženo přes 20 listů různých politických směrů a odstínů. Poplatku se neplatí žádného, ale knihy ani časopisy se domů nepůjčují. Každý jest vítán!

V roce 1900 se obecní výbor usnesl finančně přispívat na činnost knihovny Měšťanské besedy, obohacené o velkou sbírku knih moravského vlastence Jana Havelky. Částka byla stanovena na 150 zlatých ročně. Zároveň padl první návrh na vytvoření obecní knihovny sloučením knihoven spolkových. K uskutečnění tohoto návrhu došlo 16. ledna 1903, kdy obecní rada rozhodla o pronájmu budovy. Z protokolu valné hromady Měšťanské besedy se dovídáme, že městská rada se usnesla pronajmout místnosti, ve kterých by byla místní čítárna a knihovna obecní i besední, rovněž aby tu byly všechny časopisy besedou předplácené. Knihovnu a čítárnu spravoval šestičlenný výbor. Slavnostně byla otevřena

Učitel Josef Beck působil jako knihovník v letech 1919–1937

Foto: archiv MěK Litovel

kon, a to částkou 50–60 haléřů na obyvatele ročně. V letech 1920–1922, kdy ve městě žilo kolem 4500 obyvatel, měla knihovna rozpočet 2300 Kč, spravovala 3468 svazků a zapsáno bylo 395 čtenářů. V roce 1923 se její rozpočet zvýšil na 3000 Kč; odměna knihovníka činila 500 Kč za rok. Měla otevřeno denně kromě svátků a nedělí od 17 do 19 hodin. V městské kronice z roku 1923 je uvedeno: *Podle zákona o veřejných knihovnách obecních spravuje obecní knihovnu knihovní rada, jejímiž členy jsou...* a následuje osm jmen vážných občanů včetně knihovníka Josefa Becka.

V roce 1925 přednášel litovelský knihovník Josef Beck na knihovnickém kursu o lidovýchovné práci, knihovnických úkolech, správě knihovny a spolupráci se školou. Díky knihovnickému zákonu působilo koncem dvacátých let v regionu 52 obecních knihoven. Na jedné straně bylo pro obyvatelstvo velmi významné založení jednotlivých knihoven, ve kterých byly k dispozici knihy a časopisy v místě bydliště. Na straně druhé se však v malých obcích nedařilo doplňovat a z kvalitovat knihovní fond, knihy nebyly v dobrém stavu, bylo jich málo a pro čtenáře nebyly příliš přitažlivé. Situaci také zhoršila hospodářská krize, kdy řada obcí přestala podporovat knihovny úplně.

Vliv hospodářské krize

Velká hospodářská krize zasáhla i do osudů litovelské knihovny. Městská rada snížila rozpočet a byla nucena stanovit poplatek za půjčování. Nezaměstnaným se knihy nadále půjčovaly zdarma. Ve třicátých letech byla velkým přínosem existence tzv. Švehlovy doplňovací okresní knihovny, která poskytovala metodickou pomoc a putovní soubory zakoupené ze státních dotací, darů a nadací menším knihovnám v tehdejších litovelském soudním okrese. Soubory jim byly půjčovány na jeden rok. Metodicky v ní pracoval pravděpodobně i Josef Beck, ale její činnost s tehdejší městskou knihovnou přímo nesouvisela.

Díky Josefu Beckovi a členům knihovní rady se podařilo udržet nepřetržitou činnost litovelské knihovny jak za hospodářské krize, tak zajistit její budoucnost i po přestěhování do nevhodných prostor. Pro nedostatek místa v měšťanské

v domě starosty Václava Sochy v Jungmannově ulici v dubnu roku 1903.

Knihovna s čítárnou se v prvním desetiletí 20. století dvakrát stěhovala. Čítárna byla umístěna v tehdejší Sokolské ulici. Zápis v městské kronice: *Čítárna je v obecním domě v Sokolské ulici. Dozor má obecní strážník, ale časopisy se ztrácejí...* V roce 1919, kdy byl přijat první československý knihovní zákon, sídlila obecní knihovna v budově tehdejší sokolovny. Do té doby byla její činnost pravidelně podporována podle možností obecního rozpočtu. K částečnému utlumení došlo za první světové války, kdy byl v přízemí sokolovny zřízen vojenský lazaret. Knihovna s čítárnou se z původní sokolovny znovu stěhovala, tentokrát do měšťanských škol, čítárna do dívčí a knihovna do chlapecké měšťanky. V závěru roku 1919 byla na jednání městské správy ustanovena sedmičlenná knihovní rada a profesionálním knihovníkem byl jmenován odborný učitel Josef Beck.

Existence po přijetí knihovního zákona

Městská rada se usnesla přispívat pravidelně na činnost knihovny tak, jak jí ukládal knihovní zá-

školé město v roce 1936 rozhodlo o jejím přestěhování do tehdejší mateřské školy, prostor kapacitně nedostačujících a mimo centrum města. Celá knihovní rada v čele s učitelem Beckem na protest proti tomuto rozhodnutí odstoupila z funkcí a městská knihovna byla v rozporu s ustanoveními knihovního zákona uzavřena. Noviny *Litovelský, šternberský a šumperský kraj* psaly: *Už jeden a půl roku se mluví a píše o městské knihovně, ale ta je zatím uskladněna, čtenářům nepřístupna a vystavena zkáze. Kdo je tím vinen? Knihovní rada existuje a neexistuje, její členové nevědí, jestli ve funkci setrvávají či ne, občas se přesto sejdou, radí se o tom, jak knihovně pomoci, městská rada s knihovní radou koresponduje. Na umístění knihovny v tomto roce jest malá naděje. Dokonce se může stát, že v Litovli nebude knihovna otevřena ještě ani v jubilejním roce republiky. Nelze vypočítati ztrátu, která vznikne tím, že 7000 knih leží nepřístupno čtenářské obci a podléhá zkáze.*

Na nátlak knihovní rady koupilo v roce 1937 město pro knihovnu budovu z pozůstalosti starosty Václava Sochy. Vrátila se tak poblíž svého prvního umístění do Husovy ulice (dříve Sokolské), kde setrvala až do roku 1954. Do budovy se

Chlapecká měšťanka, sídlo knihovny v letech 1920–1936

Foto: archiv V. Kollmanna

vešla jak knihovna, tak čítárna. V půjčovně nebyl volný výběr, čtenáři měli k dispozici tištěné seznamy knih. Knihovní fond měl v té době 5181 svazků. Zapsáno bylo 960 čtenářů, kteří si půjčili 10 217 knih.

Ve zprávě *Čtenář a náš kraj* z roku 1938, která byla součástí osvětového sborníku *Litovelsko české knize*, knihovník Josef Beck píše: *Nelze dosti zdůraznit, jak vynikající poslání čeká naše knihovníky v letech příštích. Půjde hlavně o to, jak v duchu národní obnovy využítí a uplatnit všechna ustanovení našeho zákona o obecních knihovnách k tomu, aby správy všech knihoven, zvláště i těch nejmenších, měly napříště trvale a pravidelně zajištěnu možnost voliti opravdu hodnotné a vhodné knihy do obecních knihoven a aby je zbavily v zájmu jejich významného kulturního poslání v národě všeho braku, který se do nich časem vloudil. Jen tak pomohou otevřítí národu zase ony posvátné zdroje důvěry a povzbuzení, z nichž se posilovala písmácká duše našich předků.*

LENKA FIŠROVÁ | fisrova@knih-litovel.cz

Cesty uskutečněné a cesty virtuální

knihovny Olomouckého kraje

5. část

Foto: J. W. Procházková a K. Smolíková

Vybíráme si místa, která navštívíme, nebo si místa vybírají nás? Když jsme v únoru opouštěli Mikulovice, zavedla nás zpáteční cesta do Javorníku. Po čtyřech dnech v jesenických knihovnách jsme byli ucaprtaní a těšili jsme se domů. Přece jen nás však působivý pohled na vysoko položený zámek Jánský Vrch přiměl ke krátké zastávce. Říkali jsme si, že se sem určitě někdy vrátíme. Vtipkovali jsme, že nás třeba pozvou do místní knihovny. A dva dny po návratu do Prahy opravdu přišel e-mail s pozvánkou. Možná mají knihovníci mimořádně dobré uši a přání čtenářů slyší dříve, než je stihnete vyslovit.

Únorové turné jsme ještě zakončili dobrodružnou jízdou. Z Javorníku nás totiž navigace směřovala dál k polským hranicím. Bylo nám to divné, ale pak si Jiří vzpomněl, že posledně jel na besedy do Zlatých Hor přes Polsko, a tak jsme s důvěrou vyrazili. Ledem pokrytý hraniční přechod Travná–Lutyně v nadmořské výšce 675 m nám poněkud zmrazil úsměv na tváři.

Když cestují nápady

Než se pustíme do psaní dalšího dílu cestopisu, studujeme vždy na mapě, která místa jsme navštívili. Nemáme seznam knihoven ani mapu plnou špendlíků s vlaječkami. Klára obvykle u mnoha míst váhá. Tvrdí, že jsou jí povědomá,

že si s knihovnicemi píše, dokonce si je pamatuje jménem. Protivanov, Konice nebo Lipník nad Bečvou! *Podívej, kolik zpráv jsem si vyměnila s paní Trundovou, Snášelovou nebo Ryšavou!*

Jenže pak se ukáže, že do knihoven cestují výstavy, které Klára sestavuje z ilustrací výtvarníků, se kterými na knihách spolupracujeme. Po knihovnách pak neputujeme my osobně, přenášíme se jen virtuálně. Šikovní knihovníci si sami vytvoří program propojením vystavených ilustrací, knížek a pracovních listů, které ke knihám vytváříme.

Nemůžeme být všude. I náš den má dvacet čtyři hodin, proto doufáme, že si knihovníci vezmou z našich programů inspiraci a nápady na

práci s knížkami a použijí je ve svých vlastních besedách se čtenáři. Část knihoven nás raději zve na metodické semináře pro knihovníky. Je však třeba být ve střehu. Když Klára poprvé navštívila Vědeckou knihovnu v Olomouci, lákala si hlavu, jak připravit lekci o informační gramotnosti pro vědecké pracovníky. Až na místě si uvědomila, že knihovna má Oddělení regionálních služeb knihovnám Olomouckého kraje. V rámci vzdělávání knihovníků přišlo velmi pestré publikum – od odborných pracovníků vědecké knihovny po knihovnice malých obecních knihoven.

Možnost být v kontaktu přímo s odbornou knihovnickou veřejností a zprostředkovat jí jiný úhel pohledu byl ostatně pro Kláru silný impulz, když měla před pár lety příležitost navrhnout hosty do bloku Kreativní knihovny v rámci konference *Knihovny současnosti*, která se koná pravidelně právě v Olomouci. Všichni tři hosté, kteří na její pozvání vystoupili, během let své vize naplnili. Kateřina Tomešková má na starosti ověřování vzdělávacích programů pamětových institucí pro Ministerstvo školství, Kateřina Borovanská je přední tvář tzv. content marketingu a počítačová hra *Kingdom Come: Deliverance*, o které mluvil Jiří Rydl, se prosadila na globálním trhu.

K. Smolíková na besedě s dětmi v knihovně v Mikulovicích

Foto: archiv autorů

Vítejte v Zábřeze, vítejte v Čechách

Někdy nás překvapí už uvítání. Když na Moravě uslyšíte *Vítáme vás v Čechách*, je jasné, že něco nehraje. Že bychom špatně zadali cíl cesty do navigace? Naštěstí se ukázalo, že nevelká obec na Hané se jmenuje Čechy pod Košířem. Olomoucký kraj se rozpráhne od zmiňovaného Javorníku po hanáckou nížinu.

Momentka z akce v prostějovské knihovně

Foto: archiv autorů

Rodilí Zábřežáci zase ignorují, že se ve spisovné češtině Zábřeh skloňuje podle vzoru hrad. Co jim však jedno není, je čtenářství a čtenářská gramotnost budoucí generace. Těší nás, když se v pracovním týmu místní akční skupiny (MAS) sejdou knihovníci a učitelé, tak jako v MAS Horní Pomoraví. Na semináři příznačně nazvaném *Cesty k rozvoji čtenářské gramotnosti* se v Městské knihovně Zábřeh počátkem tohoto roku sešlo přes padesát účastníků. Během pracovního programu, který připravila Klára, tak měli možnost hned konzultovat své postřehy, nápady i obavy a hledat způsoby spolupráce mezi formálním a neformálním vzděláváním.

Někdy máme pocit, že my jsme jen prostředníci, poslové, kteří knihovnicům říkají, co si myslí učitelé, a učitelům, co řeší knihovníci. Když si mohou obě strany vše vyříkat přímo, lépe se jim nastaví společná strategie vzdělávání a práce s knihou. Zvlášť když přidáme postřehy z besed, jak na knihy nahlížíjí samy děti.

Když se vzájemně mjíjeme

Zatím to vypadá, že se vždy dohodneme a přes všechny nástrahy potkáme, takže je na čase představit některá naše selhání. Když se Jiří asi před pěti lety vypravil s Františkou Urbenskou na besedu do Přerova, nerozumně zvolil cestu přes dálnici D1 a nedojel. V době, kdy se sešli zájemci o fantastiku v přerovské knihovně, se dvojice spisovatelů přes veškerou snahu neprobojovala ani k Brnu.

Klára tedy do stejné knihovny raději na odborný seminář *Současná literatura pro děti a její vliv na rozvoj čtenářství* jela vlakem. Moc jí zaujalo, že akci (a ne poprvé) společně pořádala Městská knihovna v Přerově a Muzeum Komenského v Přerově. Myslíme si totiž, že v oblasti

Foto: archiv autorů

J. W. Procházka po besedě o fantastice ve Zlatých Horách pro české a polské studenty

neformálního vzdělávání by se paměťové instituce měly vzájemně podporovat. A mysl si to i již zmiňovaná Kateřina Tomešková, která se kvůli tomu přesunula z přerovského muzea do Prahy.

Místní to neuslyší rádi, ale Přerov a Prostějov se pletou. Nám s Jiřím se dokonce povedlo se v komunikaci s Tomášem Štefkem z prostějovské knihovny tak zamotat, že na besedy přijela omylem jen Klára. Když se jí po dopoledním komiksovém workshopu knihovnici ptali, kde je Jiří, k jejich zděšení odpověděla, že doma. Nakonec Jiří sedl do auta a na odpolední besedu dojel včas. Klára tou dobou už dováděla s dětmi v konické knihovně.

Lázeňští šviháci

Zdenka Šimíková z Obecní knihovny Lipová-lázně si původně chtěla jen zapůjčit výstavu. Pak se však domluvila s třemi dalšími knihovnami, do organizace vtáhla i školy a výsledkem bylo téměř týdenní turné pro nás oba. Osobně bychom řekli, že kam se hrabe světové turné proslulých The Rolling Stones, na jejichž pražském koncertu v Letňanech jsme loni v létě byli. Posuďte sami: Bělá pod Pradědem, Lipová-lázně, Zlaté Hory a Mikulovice. Co jeden den, to jedna knihovna plus škola. Co knihovna nebo škola, to skvělá knihovnice či učitelka.

Klára si zabrala první stupeň základní školy, Jiří, věrný svému heslu *Pubertáci jsou super, jen je potřeba je kapánek nakopnout*, se celé čtyři dny věnoval druhému stupni. Ano, těm mladým lidem, před nimiž spousta dospělých vyděšeně couvá. Jenže, on Jiří je taky takový spíše (post)puberták. S teenagery rozebírá poslední komiksové filmy, animáky, aktuální díly *Hraničářova* učně nebo velkolepou počítačovou hru *Zaklínač*

na motivy stejnojmenné literární fantasy ságy od Andrzeje Sapkowského, se kterým se osobně dobře zná. Nakonec i ti největší třídní sígři naslouchají s pootvěřenými ústy.

A stejně jako milé knihovnice tvrdíme, že děti čtou. Dost čtou. Ale není to zrovna povinná (dnes již, chválabohu, jen „doporučená“) četba, ale jsou to celé knižní ságy jako *Hunger Games*, *Hraničářův učeň*, nezbytný *Jindra Hrnčíř* (aka Harry Potter), samozřejmě *Pán prstenů* a další fantasy či sci-fi knižní tituly.

Zlaté Hory a čtenáři z Polska

Ve Zlatých Horách byl Jiří poprvé na velkolepé akci pořádané ve spolupráci s polskou stranou. Beseda se konala v rámci projektu *Zlaté knihy na horách a ve městech*, který byl spolufinancován z prostředků Evropského fondu pro regionální rozvoj. Překračujeme hranice. Je docela fajn vidět, že některé věci fungují a že eura z Evropy pomáhají, i když si to někteří škarohlídi nechtějí připustit.

Povídání o historii fantastických žánrů se konalo v kině za účasti několika desítek žáků z Polska i České republiky. Jiří měl poprvé v životě k ruce překladatele. Vynikajícího polského překladatele, který dokázal pro děti Jiřího živelný styl přednášky o sci-fi a fantasy převést tak, že se polští žáci bavili stejně dobře jako ti čeští.

Zrovna ve Zlatých Horách nás napadla prastará myšlenka – umění nezná hranic. A literatura, jeden z hlavních pilířů umění, už vůbec ne. A to je dobře.

JIŘÍ W. PROCHÁZKA

jirka.walker28@gmail.com

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

klara.smolikova@tiscali.cz

Ze světa

Zdroje jsou dostupné v *Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR*

Mezi výzkumnými pracovníky tří arabských univerzit v Egyptě, Jordánsku a Saúdské Arábii byl proveden online průzkum současných postupů při řízení a sdílení dat. Dotazník vyplnilo 337 účastníků a studie ukazuje, že pouze 64 % výzkumníků sdílelo svá data. Klíčovým motivačním faktorem bylo přispívat k vědeckému pokroku a zviditelnit výzkum. Vědecká komunita je aktuálně svědkem významného posunu směrem k otevřené vědě, která upřednostňuje spolupráci a otevřený přístup. Sdílení dat není ve vědecké komunikaci novým fenoménem, tento proces začal již v 60. letech. Příkladem je Datová banka v Anglii z roku 1967, která řešila problém sdílení informací a údajů prostřednictvím jejich zachycení a zpřístupnění výzkumným pracovníkům. V arabských zemích nepatří podpora vědy a výzkumu mezi politické priority. Arabské výdaje na tuto činnost tvoří pouze 0,2 % HDP. Existuje zde velký nedostatek povědomí o důležitosti kvalitního vědeckého výzkumu, a tak dochází k nedostatečnému vytváření sítí, nízké spolupráci výzkumníků a odlivu mozků do zahraničí. Arabské univerzity vytvořily novou strategii, která má hrát klíčovou roli v ekonomickém a sociálním rozvoji arabských zemí. Strategie si klade za cíl zvýšit kapacitu vědeckého výzkumu, podporovat vědeckou spolupráci na regionální i mezinárodní úrovni a zřídit síť vědeckých center.

(*IFLA Journal* – Volume 44, Number 4, December 2018, s. 281–299)

70 let a více než 70 000 stran – časopis *BuB Forum Bibliothek und Information* dokumentuje nejen aktivitu knihoven, ale také německý poválečný kulturní vývoj. Již v roce 1946 se zástupci západoněmeckého systému veřejných knihoven sešli v Hamburku a vedle založení své knihovnické organizace také diskutovali o vydání odborného časopisu. V říjnu 1946 vyšel v sovětské okupační zóně časopis *Volksbibliothekar*; v západní části Německa vyšel z důvodu nedostatku papíru až v roce 1948 časopis *Knihovna a vzdělávání*. První číslo mělo náklad pouze 1500 kusů a obsahovalo recenze oborových knih, klubové zprávy o činnosti knihovníků a odborné články. Od roku 1951 měl časopis svého redaktora na plný úvazek. Zpo-

čátku vycházelo ročně šest čísel, od roku 1952 již deset a počet kopií dosáhl 3000 kusů. V současnosti má náklad 7500 výtisků a na vydávání se podílí mnoho významných představitelů systému veřejných knihoven Německa. Od poloviny 60. let se časopis otevřel i všeobecným kulturním a sociálně-politickým otázkám. Od 70. let se pravidelně věnuje aktuálnímu společenskému významu knihoven. Od opětovného sjednocení Německa se v periodiku objevuje velké množství informací o knihovnách v bývalém východním bloku. Časopis se vždy zaměřoval také na mezinárodní knihovnickou scénu. Jednotný rozvoj knihoven v Německu byl velkým tématem již od 70. let a vzorem se stala Skandinávie. Německo zde našlo mnoho inspirace v otázkách knihovnické legislativy a aktuálních trendů oboru.

(*BuB Forum Bibliothek und Information* – Jahrgang 70, Nr. 11, 2018, s. 612–619)

I když se s digitálními kompetencemi vymezenými přímo pro knihovníky nesetkáváme na Slovensku ve formě oficiálních doporučení, můžeme se inspirovat všeobecnými digitálními dovednostmi DigComp, které doplníme modelem šesti doporučení pro profesionály v této oblasti. Po porovnání obou modelů bylo vytvořeno sedm klíčových oblastí – ICT dovednost, informační, datová a mediální gramotnost, digitální komunikace, spolupráce a sdílení, tvorba digitálního obsahu a inovace, bezpečnost a zabezpečení, digitální identita. Úlohou informačních profesionálů je zvýšení digitální gramotnosti podporovat. Sami knihovníci a informační pracovníci si musí uvědomovat potřebu celoživotního vzdělávání a zvyšování úrovně své digitální gramotnosti. Na zdrojích, které mohou pomoci knihovníkům při zjišťování úrovně jejich digitálních dovedností (na adrese <https://www.digitalliteracyassessment.org/>), si lze otestovat jejich úroveň. Stejným způsobem se lze otestovat na portále Ikanos (<http://ikanos.encuesta.euskadi.net/index.php/566697/lang-en>). Portál <https://digitalcompetence.eu/> umožňuje porovnání digitálních dovedností s jinými uživateli. Umožní také získat graficky přitažlivě zpracované výsledky a nabízí konkrétní doporučení k jejich zlepšení.

(*Knížnica* – ročník 19, číslo 3, 2018, s. 4–12)

Před 40 lety, **3. 6. 1979**, zemřel přední německý spisovatel a překladatel **Arno Schmidt** (* 1914), z jehož experimentální, jazykově i stylově náročné a originální tvorby byly do češtiny přeloženy prózy *Leviatan*, *Cesty do Weilaghiri*, *Ze života fauna*, *Brandovo blato*, *Jezerní krajina s Pochontas*, *Větrné mlýny*, *Republika učenců* a *Kamenné srdce*.

Před 220 lety, **6. 6. 1799**, se narodil **Alexandr Sergejevič Puškin** († 1837), největší ruský básník 19. století, zakladatel moderní ruské literatury, jeden z vrcholných představitelů romantismu. Psal básně, poémy, prózu i dramata. Bojoval s cenzurou, zneprátelil si carskou vládu a byl poslán do vyhnanství na jih Ruska. Jeho bouřlivý život skončil tragicky: byl zraněn v souboji s baronem D'Anhèsem, údajným milencem své krásné, ale povrchní manželky, a zranění o dva dny později podlehl. Zanechal po sobě rozsáhlé a velkolepé dílo, které se často stalo námětem pro hudební zpracování; nejslavnější je román ve verších *Evžen Oněgin* (1825–1833); ten se již dočkal pěti kompletních českých překladů. P. I. Čajkovskij podle něho napsal neméně slavnou operu. Vedle mnoha lyrických básní a pohádek ve verších dále uvedme poémy *Ruslan a Ludmila*, *Kavkazský zajatec*, *Bachčisarajská fontána*, *Cikáni*, *Poltava* či *Měděný jezdec*, drama *Boris Godunov*, čtyři tzv. malé tragédie *Skoupý rytíř*, *Mozart a Salieri*, *Kamenný host* a *Hodokvas v době moru*, nedokončenou lidovou hru *Rusalka* nebo prózy *Povídky nebožtíka Ivana Petroviče Bělkina*, *Piková dáma* a *Kapitánská dcerka*.

Před 70 lety, **10. 6. 1949**, zemřela norská spisovatelka **Sigrid Undsetová** (* 1882), nositelka Nobelovy ceny za literaturu (1928), autorka románů *Jaro*, *Jenny*, *Věrná manželka* či *Hořící keř* a především vrcholné historické trilogie *Kristina Vavřincová*.

Před 110 lety, **13. 6. 1909**, se narodil český spisovatel, scenárista a překladatel **Vladimír Neff** († 1983), otec spisovatele Ondřeje Neffa, autor románů *Třináctá komnata*, *Srpnovští páni*, *Tajemství krve* či *Trampoty pana Humbla*, rodinné kroniky *Sňatky z rozumu*, *Císařské fialky*, *Zlá krev*, *Veselá vdova* a *Královský vozataj*, podle níž

vznikly dva úspěšné televizní seriály, a historické trilogie *Královny nemají nohy*, *Prsten Borgiů* a *Krásná čarodějka*. Napsal také *Filosofický slovník pro samouky neboli Antigorgias*.

Před 120 lety, **14. 6. 1899**, se narodil japonský spisovatel **Jasunari Kawabata** († 1972), první japonský nositel Nobelovy ceny za literaturu (1968), autor knih *Tanečnice z Izu*, *Sněhová země*, *Meidžin* nebo *Hlas hory*.

Před 130 lety, **23. 6. 1889**, se narodila ruská lyrická básnířka **Anna Achmatovová** († 1966), jedna z nejvýznamnějších postav moderní ruské i světové poezie. V letech 1910–1914 byla členkou básnické skupiny Cech básníků, od roku 1911 pravidelně publikovala. Po říjnové revoluci v roce 1917 byla celá její rodina pronásledována: manžela odsoudili za velezradu k trestu smrti a vězněn byl i jejich syn. Cenzura pronásledovala i Achmatovovou; bylo jí zakázáno publikovat, což se opakovalo i po druhé světové válce. Rehabilitována byla až v 60. letech. Byla představitelkou akméismu, modernistického básnického směru, který byl opozicí vůči symbolismu. Zpočátku psala milostnou a vlasteneckou lyriku, později tragické lyrické básně a poémy o stalinském teroru, o těžkostech života a psaní ve stalinských časech, o paměti a čase, o osudu tvořivých žen. Těž překládala a napsala eseje o Puškinovi. První sbírku *Večer* vydala v roce 1912. Následoval *Růženec* (1914), *Bílé hejno* (1917), *Jitrocel* (1921) a *Anno Domini MCMXXI* (1922) a další. Vrcholem její tvorby jsou autobiografické poémy *Rekviem* (1935–1940) a *Poéma bez hrdiny* (1940–1960).

Před 60 lety, **23. 6. 1959**, zemřel **Boris Vian** (* 1920), francouzský prozaik, básník, hudebník, zpěvák, překladatel, kritik, herec, scenárista a malíř, autor knih *Pěna dní*, *Srdcerváč* nebo *Podzim v Pekingu*.

Před 40 lety, **24. 6. 1979**, zemřel maďarský spisovatel a dramatik **István Őrkény** (* 1912), autor slavné *Kočí hry*, kterou u nás v 70. letech proslavila zejména inscenace Národního divadla v Praze s Danou Medřickou v hlavní roli (403 repríz – donedávna nejúspěšnější představení v historii ND).

Portréty archiv autora

První knihovní zákon – 100 let: Olomoucký kraj s. 188–195

← **Národní dům v Uničově**, kde od roku 1923 sídlila městská knihovna (podoba z roku 1932); po stavebních úpravách se sem znovu vrátila v roce 2005

Foto: web ftohistorie.cz

↓ **Městský dům v Přerově**, kde za první republiky sídlila Masarykova městská knihovna

Foto: archiv MěK v Přerově

↑ **Tři budovy v tehdejší Sokolské ulici v Litovli**, ve kterých sídlila knihovna a čítárna: v pozadí vpravo schovaný obecní dům, naproti vlevo v pozadí tehdejší sokolovna (sídlo knihovny 1904–1920), v popředí dům z pozůstalosti V. Sochy (1937–1954)

Foto: archiv V. Kollmanna

↓ **Současná budova Městské knihovny v Přerově ve 40. letech** – její vzhled se od té doby prakticky nezměnil

Foto: archiv MěK v Přerově

↑ **Sídlo současné Městské knihovny Šternberk v letech 1893–1913 v ulici Krátká**

Foto: archiv MěK Šternberk

← **Titulní list osvětové příručky Litovelsko české knize**, vydané roku 1939

Foto: archiv MěK Litovel

konference
Knihovny současnosti

www.sdruk.cz

10—12 9 2019

19

místo konání:
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo náměstí 5, 771 40 Olomouc

SDRU_K